

ରେଣ୍ଟ ।

ଶ୍ରୀପିଯନ୍ଦା ଦେବୀ ପ୍ରଗ୍ରାମ ।

୧୩୧୫ ମୋଟ ।

ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଟାକା ।

PRINTER & PUBLISHER—G. C. NEOGI,
NABABIBHAKAR PRESS.
97-2, Machuabazar Street, Calcutta.

কুন্তলৌন প্রেস
কলিকাতা ৬১, ৬২ নং বৌবাজার স্ট্রীট, শ্রীপূর্ণচন্দ্ৰ দাস
ধারা মুদ্রিত।

প্রকাশক—

দি ইণ্ডিয়ান পাব্লিসিং হাউস
৭৩১ সুকিলা স্ট্রীট, কলিকাতা।

উৎসর্গ ।

কামিনী পুস্তকালয়

বাংলা দেশী সোনালী

১৩০০ মালে পৃষ্ঠাপত্র

পুস্তক নথি

কামিনী পুস্তকালয়

বৈকুণ্ঠে দেবের বাস, শ্মরিয়া তাঁহারে,
তত্ত্ব দিয়ে যায় পূজা এই পৃথীপরে ;
গঙ্গাতীরে, তীর্থ স্থানে, মন্দির দুয়ারে,
আনন্দে পূরিত প্রাণ, নমি ভক্তিভরে ।

পায়না তাঁহার দেখা, জানেনাক হায়
সার্থক হ'ল না হ'ল সে পূজা তাঁহার,
তবু লয়ে আসে পূজা, তবু তপ্তি পায়
উদ্দেশে চরণ বন্দি পূজা দেবতার ।

তুমি আজ বল দূবে, দুলভ দর্শন !
তবু তুমি এক মাত্র উপাস্ত আমার,
এই মেহ এই প্রীতি, ধেয়ান ধারণ
এই গীতগুলি মোর সেই উপহার ।

সূচী পত্র

বিষয়	পৃষ্ঠা
১। বৃথা আশা ...	১
২। কবিতা ...	২
৩। কাব্য ...	৩
৪। শ্রান্তি ...	৪
৫। সাহসনা ..	৫
৬। তপস্তা ...	৬
৭। অগোরব ...	৭
৮। চাঁকল্যের প্রতি ...	৮
৯। মানিমা ...	৯
১০। বস্তুজ্ঞরা .	১০
১১। আসন্ন, বসন্তে ...	১১
১২। বসন্তের প্রতি ..	১২
১৩। প্রেমের অবনতি	১৪
১৪। বর্ষারস্তে প্রকৃতির প্রতি	১৫
১৫। নব বর্ষায় ..	১৬
১৬। অভিমান বাধা ..	১৭
১৭। শরতে প্রকৃতি ...	১৮
১৮। মরতা . . .	১৯
১৯। মাঝের কল্পনা ...	২০

বিষয়	পৃষ্ঠা
୨୦। অন্বেষণ	୨୧
୨୧। আরাধনা	୨୨
୨୨। আবির্ভাব	୨୩
୨୩। ক্ষমা-ভিক্ষা	୨୪
୨୪। স্বপ্রকাশ	୨୫
୨୫। রহস্য-ভেদ	୨୬
୨୬। অবিচার	୨୭
୨୭। চিরস্মতি	୨୮
୨୮। প্রাণি	୨୯
୨୯। ক্ষণিক মিলন	୩୦
୩୦। ক্ষণ-মিলন	୩୧
୩୧। সন্তোষ	୩୨
୩୨। অনিবার্যা	୩୩
୩୩। প্রত্যাগমন	୩୪
୩୪। প্রেমের উন্মেষ	୩୫
୩୫। প্রেমের অতৃপ্তি	୩୬
୩୬। প্রেমের বিকাশ	୩୭
୩୭। অসাধ্য	୩୮
୩୮। ব্যার্থ চেষ্টা	୩୯
୩୯। প্রেমের স্বরূপ	୪୦
୪୦। প্রেমের রহস্য	୪୧
୪୧। ক্রন্দন	୪୨
୪୨। অসহায়	୪୪

বিষয়	পৃষ্ঠা
৪৩। নব জীবন	৪৫
৪৪। আকাঙ্ক্ষা	৪৬
৪৫। অগরিচয়	৪৭
৪৬। অনবধান	৪৮
৪৭। অনুযোগ	৪৯
৪৮। মৃত্যুজ্ঞম	৫০
৪৯। আশঙ্কা	৫১
৫০। বধির	৫২
৫১। সম্ভ্যায়	৫৩
৫২। অনাদর	৫৪
৫৩। দরিদ্র	৫৫
৫৪। ভিক্ষা	৫৬
৫৫। সর্বস্ব	৫৭
৫৬। ভৌরূতা	৫৮
৫৭। ভৌরূপ্রেম	৫৯
৫৮। প্রেমের ঈর্ষা	৬০
৫৯। দান	৬১
৬০। অজ্ঞাতে	৬২
৬১। আশঙ্কা	৬৩
৬২। মেহ-বন্ধন	৬৪
৬৩। তুমি ও আমি	৬৬
৬৪। প্রেম-কোঞ্জাগর	৬৭
৬৫। বিপরীত	৬৯

বিষয়	পৃষ্ঠা
৬৬। অনুরোধ	৭০
৬৭। নিষেধ	৭১
৬৮। মানভঙ্গ	৭২
৬৯। ভূষণ-হীনা	৭৫
৭০। কেমনে	৭৬
৭১। ভিক্ষা শেষে	৭৭
৭২। চির বিশ্বাস	৭৯
৭৩। অক্ষমতা	৮০
৭৪। স্বয়ম্ভর	৮১
৭৫। প্রেমের তপস্থা	৮২
৭৬। বিরহী	৮৩
৭৭। মেঘ ও রৌদ্রে	৮৪
৭৮। সুখ	৮৫
৭৯। চরনব	৮৬
৮০। মন্ত্রমুদ্ধা	৮৭
৮১। ব্যাকুলতা	৮৮
৮২। প্রতৌক্ষা	৮৯
৮৩। বিরহে	৯০
৮৪। অতৃপ্তি	৯১
৮৫। শুভদৃষ্টি	৯২
৮৬। চির প্রেম	৯৩
৮৭। মিলন মহিমা	৯৪
৮৮। লজ্জা	৯৫

বিষয়				পৃষ্ঠা
৮৯। জীবন সর্বস্থ	৯৬
৯০। অমুমান	৯৭
৯১। বিরহ বিধূরা	৯৮
৯২। এখনি	৯৯
৯৩। অভিমান			...	১০০
৯৪। স্বপ্নে ও জাগরণে	.			১০১
৯৫। বিদ্যার	১০৩
৯৬। শুভি লোপ		১০৪
৯৭। দূরে হতে	১০৫
৯৮। বিদ্যারের পর		১০৬

বুথা আশা ।

কাব্য পাঠ করি যত সারাদিন মান,
হৃদয় মাঝারে মোর হৃদয়ের গান
লজ্জায় কাঁদিয়া মরে, বলে মুঝ-আশ,
ছুরাশা স্মপনে তোর আকাঙ্ক্ষা উচ্ছাস
চাহিছে ছুঁইতে রুগ্ন পূর্ণ চাঁদ খানি ;
গাথাহীন ক্ষীণ বল হৃদয়ের বাণী
নাহি প্রকাশিতে পারে আপনার কথা,
তবে কোন মোহে ভুলে অমর বাঁরতা
শুনাতে ব্যাকুল প্রাণ বিশ্ববাসী জনে ?
কোমল কণ্ঠের গান মৃদুল নিমনে
প্রিয়জন পাশে বসি নিভৃতে নিজভনে
শুধু ব্যক্ত করা সাজে ক্ষুদ্র গৃহ কোণে ।
মেহ শুধু ভালবাসে আধশ্ফুট বাণী
প্রেম শুধু চেয়ে দেখে মৃদু আশা খানি ।

ରେଣୁ ।

କବିତା ।

ପ୍ରଥମେ ପଶଗୋ ତୁମି ଅଦୟ ମାଝାର,
ପୁରାତନ ଜଗତେର ପ୍ରେମେର ମତନ
ଉଚ୍ଛ୍ଵାଳ ଘିଲନ ବିଟୀନ, ବାସନାର
ମୁକ୍ତେଗ୍ରାହୀମ, ଲଜ୍ଜାହୀନ ଉଦ୍‌ଦାମ ଯୌବନ
ଦୀଧ ମୁକ୍ତ ବନ୍ୟାସମ ଭାବେର ଉଚ୍ଛ୍ଵାସେ
ଭାବା ଯେନ ଡିନ୍-ପାଲ ତରଣୀର ମତ
ଅଗିଲ ଅକ୍ଷରେ ସଦା ଧ୍ୟାନ ଉଦ୍ଧିଷ୍ଠାସେ
କୋନ ଅକୁଳେର ମାଝେ, ତରଙ୍ଗ ନିୟତ
ପ୍ରିସିର ହୟ, ଶାନ୍ତ ହୟ ଚଞ୍ଚଳ ଜୀବନ
ତୁମି ଏସ ଧୀର ପଦେ ଶିଖିତ ନୃପୂରେ
ପ୍ରାଣିବାଧା ରକ୍ତାଶ୍ଵରେ ବାଁଶାରୀର ସ୍ତରେ
ଅଲକ୍ଷାରେ ନମ୍ର ଶୋଭା ବଧର ମତନ !

କାବ୍ୟ ।

ଏ ନଗରୀ ଏ ଜନତା ଆଜି ସମ୍ପଦ ସମ,
 ଆମି କରିତେଛି ବାସ, କବି ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ
 ତୋମାର କହନାଲୋକେ, ଗୌରୀ ଶୂଙ୍ଗ ପରେ
 ନବୀନା ପାର୍ବତୀ ଯେଥା ଏକାଗ୍ର ଅନ୍ତରେ
 ବାଞ୍ଚିତେରେ କରିଯା କାମନା ତପଃ ରତ୍ନା ;
 ସୁଶ୍ରୀମଳ ବନଭୂମି, ପୁନ୍ଦରିକାର୍ଣ୍ଣ ଲତା
 ମେଘମୁକ୍ତ ଅତି ସର୍ଜ ଶୁନୀଳ ଅନ୍ଧର,
 ହିମଶୈତ ଶୈଲେନ୍ଦ୍ରେର ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ଶେଖର,
 ନିର୍ବରିଣୀ ନୃତ୍ୟପରା, ତଟ ତର ତଳେ
 ପ୍ରଚନ୍ଦ କୁଟୀରଥାନି, ଶୁଯେ ଆଛେ ଦ୍ଵାରେ
 ଶୁଗ ଶାନ୍ତ ଆଁଥି, ବାଡ଼ି ଉଠେ ଫୁଲେ ଫଳେ
 ସହସ୍ର ରୋପିତ ତର, ପ୍ରାଣ ଚାହେ ଯାରେ
 ଦେଖା ନାହିଁ ତାରି, ଚକ୍ରବାକ ଆକ୍ରମଣେ
 ସେଇ କଥା ବାରଷାର ପଢିଛେ ସ୍ମରଣେ ।

ରେଣୁ ।

ଆନ୍ତି ।

ଯଦି ନିବେ ସାଯ ଧୀରେ ଏ ଦୀପ ଆମାର,
ଏହି ମହା ବିଶେ ତାଯ କ୍ଷତି କିବା କାର,
ମାନ ଦୀପ ନିବେ ଗେଲେ ଗୃହ ପ୍ରାନ୍ତ ଦେଶେ
ଆକାଶେର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଜେଗେ ରବେ ହେସେ
ଆଜି ଝଙ୍ଗା ସନ ଘୋର ଶ୍ରାଵଣେର ନିଶି
ତୈରବ ସଂଜୀତ ତାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦଶ ଦିଶି,
ତାରି ମାରେ ଏହି ଅତି କଣ୍ଠୀଣ ଗୀତ ଶୁର
କମ୍ପିତ କାତର କଣ୍ଠ ବେଦନା-ବିଧୁର
ଯଦି ଥେମେ ସାଯ ଆଜ ଚିରଦିନ ତରେ,
କେ ତାହାର ଶୁଣି ଥାନି ବ୍ୟଥିତ ଅନ୍ତରେ
ବହିବେ ଦୁଦିନ ? ଶକ୍ତି ନାହିଁ ଯୁଦ୍ଧିବାର
ସଭୟ କାତର ପ୍ରାଣ, ତମୁ ଶ୍ରକୁମାର !
ଗୀତ ଶୁର ଥେମେ ସାକ ଶ୍ରାନ୍ତ ତମୁ 'ପରେ
ସନାଯେ ଆନ୍ତକ ମୃତ୍ୟ ଚିର ନିଦ୍ରା ଭରେ ।

ରେଣୁ ।

ଶାନ୍ତିନା ।

ମୋର ପ୍ରାଣପାଖୀ ସବେ ତ୍ରସ୍ତ ସକାତର
ରୋଦନ ଅରୁଣ ଦୁଟି ନୟନ ମେଲିଯା
ଧୂଳି ଭରା ଧରଣୀର ବକ୍ଷେର ଉପର
ଆକୁଳ କାନ୍ଦିଯାଛିଲ ଲୁଟିଯା ଲୁଟିଯା ;
ତୁମି କୋଥା ଆସି କରୁଣ ହୃଦୟ
ସୟତ୍ରେ ତୁଲିଯା ନିଲେ ବକ୍ଷେର ମାକାରେ,
ଶୁଦ୍ଧୀର ପରଶ ଭରେ ଶାନ୍ତ କରି ଭୟ
ସୁଚାଲେ ଆତ୍ମର ବ୍ୟଥା ଅମୃତେର ଧାରେ !
କୋମଳ କପୋଳ ରାଖି ମାଥାର ଉପରେ
କତ ଧୈର୍ଯୋ ଶିଥାଇଲେ ମୃଦୁ ଶାନ୍ତି ଗାନ୍ଧ
ଶନ୍ମେହେ ବେଡ଼ିଯା ମୋର କ୍ଷତ ବକ୍ଷ ଭରେ
ଢାଲିଲେ ବିମଳ ଶୁଖ ଶିଶିର ସମାନ !
ତାର ପରେ ଦେଖାଇଲେ ଶୁନ୍ନୀଳ ଆକାଶ
ଅନନ୍ତ ଅଭୟ ମାଝେ ମଞ୍ଜଳ ବିକାଶ ।

ରେଣୁ ।

ତପସ୍ତ୍ରୀ ।

ଆଜି ହତେ ଚିରଦିନ କୃତ୍ରମ ଆରାଧନା
ତାଜିଯା ମୋହିନୀ ବେଶ କନକ ରମନ
ନୃପୂର କକନ କଥୀ କେବୁରୀ କୁଞ୍ଜଳ
ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚନ୍ଦନ ଗଙ୍ଗା ରଞ୍ଜିତ ଅଞ୍ଜଳ
କେଶ ଜାଲେ ଫୁଲହାର, ନୟନେ ଅଞ୍ଜନ
ବାଡ଼ାୟେ ଲଲାଟ ଶୋଭା ଚନ୍ଦନ-ଲିଥନ
ସନ୍ତୋଷ ଶେହ ଭରେ । ପ୍ରତ୍ୟସେ ମଧ୍ୟାକ୍ଷେ ରାତେ
ଉଦ୍‌ମୁକ୍ତ ଅନ୍ଧର ତଳେ ଝଡ଼ ଝଙ୍ଗୀ ବାତେ
ପ୍ରଥର ତପନ ତାପେ ହିମାନୀ ବର୍ଷଣେ
ଶରତେର ପୂର୍ଣ୍ଣମାୟ ବସନ୍ତ ପଦନେ
ଅଶ୍ରାନ୍ତ ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ରେ ନିଶ୍ଚଳ ସାଧନା,
ଶୀର୍ଣ୍ଣ କରି ଅଜ ଶୋଭା, ଘୋବନ ବାସନା
ଭସ୍ମ କରି ଉତ୍ତରପେ, ଯୋଗୀ ମହେଶ୍ୱର
ଯାଚିବ ଦର୍ଶନ ସୁଖ ମାଗି ଲବ ବର !

ରେଣ୍ଟ

ଅଗୋରବ

ଆଜି ଏ କଲିର ଦିନେ ସବି ଅଭିନବ !
ଅନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଛେ ବସି ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ଧରି
ରିକ୍ତ ହଞ୍ଚେ, ଶୃଷ୍ଟ ଗାନେ ବିହୀନ ବିଭବ,
ସର୍ବ ଅଙ୍ଗ ହତେ ତାରି ସର୍ବ ଭୂଷା ହରି
ଚିରଭିକ୍ଷୁ ଦିଗନ୍ଧର ସେଜେଛେ ସମ୍ଭାଟ !
ବକ୍ଷେର ଚନ୍ଦନ କାଡ଼ି ଲଯେ ରତ୍ନଭାର
ତାହାରି ମୁକୁଟ ପରି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଲଳାଟ ;
ତାରେ ଦିଯେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଚୌର, ସର୍ଣ୍ଣଫଳ ତାର
ପରେଛେ ଅନେକ ସାଥେ, ସିଂହାସନ ଲଯେ
ତାରେ ଦିଲେ କମ୍ବଳୁ, ସୁଧା ବିନିମୟେ
କରେଛେ ଗରଲ ଢାଲି ଜର୍ଜର ଜୌବନ,
ଭିଥାରୀ ସେଜେଛେ ରାଜା ଲଯେ ଯାର ଧନ
ତାରି ମୁଖେ ଚେଯେ ଆଜ କହେ କୃପାତରେ
ହେ ମଲିନା, ଦୂରେ ଯାଓ ଲାଜେ ଯାଇ ମରେ'

ଚାକଲ୍ୟେର ପ୍ରତି ।

ହେ ଚାକଲା, ଛିଲେ ଯବେ ସାରା ଦେହ ମୟ
 ନବୀନ ଶୈଶବେ, ନିତ୍ୟ ନୃତୋର ହିଲ୍ଲୋଳ
 ନୟନେ ଚରଣେ ଭୁଜେ, ବିନାଲିଙ୍ଗଜୀ ଭୟ
 ଅଧରେ ତାସି ଓ ବାଣୀ ଅନାଧ କଲ୍ଲୋଳ,
 ତଥାନ ଆଢ଼ିଲ ଶାନ୍ତି ଭରିଯା ଜୀବନ ।
 ତାଜି ତନୁଥାନି ଆଜି ଲଯେଛ ଆଶ୍ରୟ
 ତରୁଣ ଅଦୟେ, ତାଟି ଚକ୍ରଲ ନୟନ
 ପ୍ରଶାନ୍ତ ଗତୀର, ତାଟି ଶତ-ଭାଷା ମୟ
 ମୁଖର ଅଧରେ ବାଣୀ ସଲଭ ବିଭବଳ !
 ବିଦ୍ୟାଂ ଚପଳ ଗତି ଗାଁତ୍ତାର୍ଥୀ ମନ୍ତ୍ର ।
 ଶୁଦ୍ଧ ଜାଗିଯାଛେ ପ୍ରାଣେ କ୍ରମଗେର ରୋଳ
 ଉଥାନେ ପତନେ କ୍ଷିପ୍ତ ବିକ୍ଷୁଳ ସାଗର ।
 ହାୟ ଶାନ୍ତି ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ି ଏସେଛ ଶରୀରେ,
 ଶାନ୍ତି ସେଥା ହତେ ଯାବେ ମରଣେର ତୌରେ !

ମାନିଧା ।

ଖେଳା ସରେ ଭୂମି 'ପରେ କାଟିତ ଜୀବନ
 ଅସତନ ବେଶ ବାସେ କ୍ଷୟାପାର ମତନ ;
 ଅଙ୍ଗୁଲୀତେ ମସୀମାଥା ଧୂଳି ବଞ୍ଚି ପରେ,
 ଆହାରେର ଇତି ବୃକ୍ଷ ଅକ୍ଷିତ ଅଧରେ,
 ଅନାଦରେ ମୁକ୍ତ ବେଣୀ ;—ତଥନ ହନ୍ଦୟ
 ଶୈବାଳ ଜଡ଼ିତ ପତ୍ରେ ଶୁଭ ଶୋଭାମୟ
 ସତେଜ ନିର୍ମଳ ଛିଲ ପୁଷ୍ପେର ମତନ ।
 ଆଜିକେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେହ, ସଂଯତ ଜୀବନ
 ସଯତ୍ତ ସଜ୍ଜିତ ତଳୁ, ତାର କୋନ ଠାଇ
 ରେଖାମାତ୍ର ଲେଶମାତ୍ର ଧୂଳି କଣା ନାହିଁ ।
 ' ଶୁଦ୍ଧ ମେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ପ୍ରାଣ ନାହିକ ହନ୍ଦୟେ
 ଆକାଙ୍କ୍ଷାୟ ଅସନ୍ତୋଷେ ଲଜ୍ଜା ବାଥା ଭଯେ
 କୁଞ୍ଚିତ ବିଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦଳ ବିଶୁଦ୍ଧ ଅନ୍ତର
 ବିଗତ ଉଞ୍ଜ୍ଜଳ ଶୋଭା ବିବର୍ଣ୍ଣ ଧୂମର !

ରେଣୁ ।

ବସ୍ତୁନ୍ଧାରା ।

ହେ ଧରିତୀ ମାତା ତୁମି ବହୁକାଳ ଧରେ ;
ଯେଦିନ ପ୍ରଥମ ଆସି, ତୌତ କଣ୍ଠ ସ୍ମରେ
କେଂଦେ ଉଠି ଅଜାନିତ ହେରି ଚାରିଧାର,
ମେଲି ଦୁଟି ବାଗ୍ର ବାହୁ ଅନ୍ତେ ତୋମାର
ଟାନି ଲଙ୍ଘ ଶ୍ଵେତମୟ କତ ନା ଯତନେ,
ଜୀବନେର ଶୋଷ ଦିନେ ଓବନ୍ଧ ଶୟନେ
ଶାନ୍ତ ହୟ ସରବ ଜ୍ବାଲା ଚିରଦିନ ତରେ ।

ତାଟି ଯବେ ବାଥା ବାଜେ ପ୍ରାଣ ଶୃଙ୍ଗ କରେ
ଚଲେ ବାଯ ପ୍ରିୟଜନ ତ୍ୟଜି ଶୟାତଳ
କଞ୍ଚିତ ଶିଥିଲ ଅଙ୍ଗ ଆଲିତ ଅଞ୍ଚଳ
କେଂଦେ ଲୁଟୋଟ୍ଟିଯା ପଡ଼ି ଭୃତଳ ଶୟନେ,
ଯେଦିନ ବିମୁଖ ବିଶ୍ଵ, ନିଷ୍ଠୁର ଲାଞ୍ଛନେ
ନିରାଶ୍ୟ ଅନାଥେର ଉଠେ ଆର୍ଦ୍ଦସର,
“ଦ୍ଵିଧା ହୁଏ ଲଙ୍ଘ ମାଗୋ ବକ୍ଷେର ଭିତର ।”

ରେଣୁ ।

ଆସନ୍ତ ବସନ୍ତ ।

ବସନ୍ତ ଆସିଛ ଫିରେ, ସଥାରେ ତୋମାର
କୋଥାଯ ରାଧିଯା ଏଲେ ? ତେର ଚାରିଧାର
ଏଥିନୋ ଜାଗେନି ତାଇ, ପ୍ରସୂନ ପଲ୍ଲବ
ଶୁଦ୍ଧ ପତ୍ର ଅନ୍ତରାଳେ ଲୁକାଯିତ ସବ ।
ଚନ୍ଦ୍ରଲ ମଧୁପ ତାଇ ଲୋଲୁପ ଗୁଞ୍ଜନେ
ଏଥିନୋ ଆସେନି ଧେଯେ ବନେ ଉପବନେ ।
ନମ୍ବ ତକ ଶାଖା ପରେ, ବିହଙ୍ଗମଗୁଲି
ତୃଣ କାଷ୍ଟ ଆହରିଯା ଫେଲେ ଯାଯ ଭୁଲି
ନା ବାଁଧିଯା ନୀଡ଼ । ସେ ଆସିଲେ ଏତ କ୍ଷଣେ
କି ଉତ୍ସବ ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ ସମଗ୍ର ଭୁବନେ,
• କଲକଣ୍ଠ ବିହଙ୍ଗମ ଦିବସେ ନିଶ୍ଚିଥେ
ପୂରିତ ଅନ୍ଧର ଦେଶ ବନ୍ଦନା ସଙ୍ଗୀତେ ।
ସେ ଯେ ରାଜା ତୁମି ଯେ ଗୋ ଶୁଦ୍ଧ ଅନୁଚର
ଏକେଲା ଏସେଛ ତାଇ ଏତ ଅନାଦର ।

ରେଣୁ ।

ବସନ୍ତେର ପ୍ରତି ।

>

ହେ ଲଲିତ ସ୍ଵକୁମାର କିଶୋର ଶୁନ୍ଦର,
କୁତୁକ ପରଶେ ତବ ବିଶ୍ଵ ଚରାଚର
ଉଦୟକ ଅଧୀର ଆଜି ପ୍ରଣୟ-ଚଞ୍ଚଳ,
ନବୀନ ଯୌବନ ସମ, ଧରାର ଅଞ୍ଚଳ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବାସନାର ରାତ୍ରା ପୁଷ୍ପସ୍ତରେ,
ପାଗଳ କୋକିଳ ସାରାନିଶି ଦିନ ଧରେ
ଗାହିଛେ ମିନତି ଗାଗା, ଉତ୍ତଳା ମଲୟ
କାହାରେ ଥୁଁଜିଯା ଆଜି ଫେରେ ବିଶ୍ଵମୟ
ଅଶ୍ରାନ୍ତ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସେ, ମୁଢ଼ ସୁନୀଳ ଗଗନ
ଚାହି ଧରଣୀର ମୁଖେ ନିଷ୍ପନ୍ଦ ନୟନ ।
ପୁଲକ ଆକୁଳ ବିଶ୍ଵ ମିଲନ-କାତର
ତୋମାରି କାରଣେ, ତବ ଚଞ୍ଚଳ ଅନ୍ତର
ଚାହେନୋ କାହାରେ, ତୁମି ଚିର ଉଦ୍ଦାସୀନ
ଅପରେ ବାଧଗୋ ପ୍ରେମେ, ଆପନି ସ୍ଵାଧୀନ

ରେଣୁ ।

୨

ହେ ନବ ବସ୍ତୁ,

ଆମାର ସେ ପ୍ରିୟତମ ତୋମାରି ମତନ
ତରୁଣ ଶୁନ୍ଦରୁ ତନୁ ବିଶ୍ୱବିମୋହନ,
ହଦୟ ତାହାର ଚିର ବଞ୍ଚନ ବିହୀନ
ତୋମାରି ମଲୟ ସମ, ସାରା ନିଶିଦ୍ଧିନ
ଆମାରେ ଆକୁଳ କରି ପରଶ ଆଭାଷେ
ଜାଗାଯେ କତ ନା ଆଶା ଅନ୍ତ୍ର ଆକାଶେ
ମିଲିଯା ମିଶିଯା ଯାଯ ଧରିବାର ଆଗେ,
ତବୁ ଓ କ୍ଷଣେକ ତରେ ସେଥା ସ୍ପର୍ଶ ଲାଗେ
ମୁଞ୍ଜରିଯା ଓଠେ ଲତା, ଶୁଧାସିନ୍ଧୁ ପ୍ରରେ
ଗାହେ ପିକ, ଫୋଟେ ଫୁଲ, ନନ୍ଦ ନୃତ୍ୟ ଭବେ
ନିର୍ବିରିଣୀ ଜାଗି ଓଠେ ଘୋବନ ଚକଳ ।
ତୋମାରେ ହେରିଯା ତାଟି ହଦୟ ଚପଳ
ତାହାର ମିଲନ ଲାଗି, ତାରେ ମନେ କରେ
ତାଟି ଆନିଯାଛି ଗୌତି ଆଜ ତୋମା ତରେ !

ପ୍ରେମେର ଅବନତି ।

ହାଁ ପ୍ରେମ, ହେ ମନୁଥ,
 ପୁରାକାଳେ ଛିଲେ ତବୁ କରଣ ଅନ୍ତର,
 ଅନନ୍ତ ବସନ୍ତ ଶୋଭା ଦେବେର ନନ୍ଦନେ,
 ଅନ୍ଧର ଘୋବନ ମାଝେ ; ତବ ପୁଷ୍ପଶର,
 ନିଶିଦିନ ମୃଜ୍ଜ ଗତି ପ୍ରମୋଦ ପବନେ
 ପରିଚାସ ଖେଳାଛିଲେ ବାଜିତ ହନ୍ଦଯେ ।
 ତ୍ରିଦିବେ, ବୈକୁଞ୍ଜଧାମେ କୈଲାସ ମାରୀ
 ଡିଲ ତବ ଅକୁଣ୍ଡିତ ସଦର୍ପ ବିହାର ।
 ଧୂଲି ମ୍ଲାନ, ଜରାଭାତ ଏ ଦୌନ ଭୁବନ,
 ତବଶରେ ଆଲୋଡ଼ିତ ତୀର ମାତନାୟ ;
 ସ୍ଵାଧୀନ ଗୌରବ ଭୂଲି, କମ୍ପିତ ଚରଣ
 ଭୀରୁମସମ ଲୁକାଯେଛ ନିଭୂତ ହିୟାଯ ।
 ଗୋପନେ ଲୁକାଯେ ବସି ହାଁ କାପୁରୁଷ
 ଦୁର୍ଲଲେ ବାଥିଯା ଆଜି ତୋମାର ପୌରୁଷ ।

ବର୍ଷାରକ୍ତେ ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତି ।

ନିଦାଘେତେ ହେ ପ୍ରକୃତି ଛିଲେ ବିରହିନୀ,
 ବୈଣୀବନ୍ଦ କେଶପାଶେ ଭୃତ୍ୟାଯିନୀ,
 ତାଇ ଆଛିଲଙ୍କା ଛାୟା, ତବ ଦୌର୍ଘ୍ୟାସ
 ଅନଳେ ଭରିଯାଇଲ ଅନସ୍ତ ଆକାଶ !
 ଏତ ଦନେ, ପ୍ରିୟ ବୁଝି କିରେ ଏଲ ଦେଶ ?
 ନିଷ୍ଠ ସ୍ନାତ ତନୁ ତାଇ ଆର୍ଦ୍ର ମୁକ୍ତ କେଶେ
 ତୁମି ବାହିରିଯା ଏଲେ ବିଶ୍ଵେର ଦୟାରେ,
 ଶୁମଞ୍ଜଳ ବଜ୍ର ଶଞ୍ଚପବନି' ବାରେ ବାରେ
 ଶୁନାଇଲେ ବିଶ୍ଵଜନେ ମିଳନ କାହିନୀ,
 ତାଇ ତ ପ୍ରବାସୀ ହିୟା ହୟେ ଉଦ୍ଦାସିନୀ
 • ଆଜ ଧୀଯ ସ୍ଵଦେଶେର ପାନେ, ତରଶାଖେ
 କଳାପୀ ମୟୂର ଡାକେ ମୟୂରୀ ପ୍ରିୟାକେ
 କେକା କଲାରବେ, ତାଜି ଭୃତ୍ୟ ଶୟନେ
 ନୀ ଦାଁଡ଼ାଇଲ ମୁକ୍ତ ବାତାଯନେ

ନବ ସର୍ବାଯ ।

ବିରହ ଟୁଟିଯା ଗେଛେ, ମିଳନେର ମେଲା
 ଆଜି ବିଶେ ସରେ ସରେ, ଜଳେ ଚେଲେ ବେଲା
 ତରଙ୍ଗିନୀ ଧେଯେ ଚଲେ ଅସ୍ତ୍ରହ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସେ,
 ସମୁଚ୍ଛ ଆକାଶ ଆଜି ନତ ହୟେ ଆସେ
 ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେମ ମେଘଭାରେ, ଦୁରସ୍ତ ବାତାସ
 କୁଞ୍ଜ କରେ ଧରଣୀର ଶ୍ୟାମ ସନବାସ ।
 କଦମ୍ବ ଶିହରି ଜାଗେ, କେତକୀର ବାସେ
 ବନ୍ଧୁଙ୍କରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଜି ବାସନା ନିଶ୍ଚାସେ !
 କୁନ୍ଦ ଗୃହତଳେ ଢାଡ଼ି ଉତ୍ତଳା ହନ୍ଦୟ
 ବାହିରିଯା ବିଶ୍ଵପରେ ନବଶୋଭାମୟ
 ବର୍ଣ୍ଣ ଗନ୍ଧ ଗୀତି ପୁଷ୍ପ କରି ଆତରଣ
 ଆନନ୍ଦେ ଢାଇତେ ଚାଯ ଯୁଗଳ ଚରଣ ।
 ଅନୁଷ୍ଠାନ ବନ୍ଧନପାଶେ ବାଁଧିଯା ତୋମାରେ
 ଲୁକାଯେ ରାଖିତେ ଚାଯ ପ୍ରାଣେର ମାର୍କାରେ ।

ଅଭିମାନ-ବାଧା

ଆବାର ଏସେଛେ ବର୍ମା, ଦିଗନ୍ତ ଆଁଧାର
 ନୃତ୍ୟ-ପ୍ରିୟା ସୌଦାମିନୀ ମୁକ୍ତ-କେଶ-ଭାର !
 ନିବିଡି ତିମିର ମେଘେ ଭେଯେଛେ ଗଗନ
 ବଞ୍ଚିଘନ ବଜ୍ରରବ ଉଦ୍‌ଦାମ ପବନ !
 ସେଇ କେକା କଲରବ ଶ୍ୟାମ ତରତ-ଶାଖେ,
 କେତକୋ କୁଞ୍ଚମ ସେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ରାଖେ
 ମଦଗନ୍ଧ ଦୀର୍ଘ ଶାସେ ବିଶ୍ୱ ବନ୍ଦୁକରା ;
 ତରଙ୍ଗିନୀ ସିଙ୍କୁପାନେ ଧେରେ ଚଲେ ହରା,
 ଶୁଗନ୍ତ୍ରୀର ବଜ୍ରରବେ ଦାଦୁରାର ବୋଲେ
 ଆଜ କେନ ମୋର ବକ୍ଷେ ବାଗ୍ରା କଲରୋଲେ
 ଉଚ୍ଛ୍ଵସ ଓଠେନା ଗୀତି ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦେ
 ପାଗଳ ଉତ୍ତଳା ଭାଷେ ଶୁମ୍ଭୁର ଛନ୍ଦେ ?
 କାହେ ଥିକେ ତବୁ ଆଜି ପ୍ରିୟ ଦୂରତର,
 ତାଇତୋ ନୀରବ ଗୀତି ବାଥିତ ଅନ୍ତର !

ରେଣୁ ।

ଶରତେ ପ୍ରକଳ୍ପି ।

ଆଜି ତୁମି ସ୍ନେହମୟୀ ମାୟେର ମତନ,
ପ୍ରଶାସ୍ତ ନିମେଷ-ହୀନ ଶୁନ୍ଦିଲ ଗଗନ
ସେହେ ଦୃଷ୍ଟିଭରା, ସ୍ଵଚ୍ଛ ତଟିନୀ'ର ଜଲେ,
ତବ ସ୍ତୁନ-ସ୍ତୁଧା ଧାରା ଉଚଳିଯା ଚଲେ
ଘୁଚାତେ ବିଶେର ତ୍ରୈ ; ଅଞ୍ଚଳ ତୋମାର
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପକ ଶଷ୍ଟେ, କ୍ଷୁଦ୍ଧିତ ଧରାର
ଚିରଶାସ୍ତ୍ର ତୃପ୍ତିଭରା ; ତପନ କିରଣେ,
ଶୁଣୀତଳ ଧୀର ବାହି ତବ ସମୀରଣେ,
ଆସିଛେ ଭାସିଯା ନ୍ରିଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ ଶୁକୋମଳ,
ନିଦ୍ରାର ଆବେଶ ଭରା ; ବ୍ୟଥିତ ବିଶ୍ଵଳ
ସକଳ ଧରାରେ ସେଇ ଆଜି ନିତେ ଚାଓ
ଗଭୀର-ବିରାମ-ଶ୍ଵର ନିଜ ବକ୍ଷେମାଖେ,
ଭୁଲାଯେ ସକଳ ତାଇ ଡେକେ ଲାଯେ ଯାଓ
ସେଥା ମୌଳାକାଶ ସେଥା ତପନ ବିରାଜେ ।

ଯମତା ।

ମେ ଆମାର ଶୁଦ୍ଧ ନୟ ହିମାନୀର ମତ,
ଓଷ୍ଠାଧରେ ବିଷ୍ଵଫଳ ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ ପାଇ,
ହେରି ତାର ଭୁକୁ ଦୁଟି ଧନ୍ୟ କରି ନତ
ଅନଙ୍ଗ ବିନନ୍ଦା ଶିର ଫେରେନା ଧରାଯ ।
ଆଖି ଦୁଟି ସକରଣ, ଲଲାଟ ଫଳକେ
ସ୍ଫଟିକ ନିର୍ମଳ ଦୀପ୍ତି କରେନା ପ୍ରକାଶ,
ନବୋଦ୍ଧିନ ଦକ୍ଷ-ପଂକ୍ତି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଝଲକେ
ମହାୟ ମୁକୁତା ନାହିଁ କରେ ଉପହାସ ।
ଆଜୋ ତାର ତନୁଥାନି ପୁଷ୍ପହୌନଳତା
ବନେର ଶୈଶବ ଟୁକୁ ଧୂଲିତେ ମଲିନ
କଣ୍ଠ ଭୁଲେ ଭରା ତାର ଦୁଚାରିଟି କଥା
ଆଧଶେଖା ଗୀତ ସମ ମାଧୁରୀ ବିହୀନ ।
ଶୁଦ୍ଧ ମେ ଆମାର ଅତି ଆପନାର ଧନ
ଏତ ଦେଖେ ଶୁନେ ତାଇ ତୃପ୍ତ ନହେ ମନ ।

ରେଣୁ ।

ମାଯେର କଂପନୀ ।

ବାଚା ମୋର ଗିଯେଛେ ଖେଲିତେ,
ଖେଲନା ସକଳ ଶୁଣି ସରେ ଆଜେ ପଡ଼େ,
ଭୋରେ ଉଠେ ଗେଛେ ମେ ତୁଲିତେ
ଶରତ ଶେଫାଲି ରାଶି ଦିତେ ମୋର କରେ

ବାଚା ମୋର ଆସିବେ ଫିରିଯା
ଅରଣ୍ୟ କପୋଳ ନିଯେ, ହାତ ଭରା ଫୁଲ,
କୋଳେ ବସେ ଆଦର କରିଯା,
ଚୁମୋ ଦେବେ ଗଲା ଧରେ, ଖୁଲେ ଦେବେ ଢଳ ।

ବାଚା ମୋର ଏଲୋ ଥେଲୋ ଚୁଲେ
କତ ଫୁଲ ଦେବେ ଗୋ ପରାୟେ, ତାର ପରେ
ଦଣ୍ଡ ହୁଯେ ସବ ଫୁଲ ଖୁଲେ
ହାସିଯା ଡଢାୟେ ଦେବେ ସାରା ସର ଭରେ ।

ଅନ୍ବେଷଣ ।

କେ ତୁମି କୋଥାଯ ତୁମି କେବ ବାର ବାର,
 ଅମୃତ ମଧୁର ସୁରେ ହୃଦୟ ଆମାର
 କରି ଦେଓ ଗୃହ ହାରୀ ? ଚିର ଅନ୍ଧକାରେ
 ସହସା ଜାଗିଯା ଓଠ ବିଦ୍ୟୁତ ଆକାରେ,
 ବିନ୍ଦୁର ସକଳ ବିଶେ ଜୀବନେର ପରେ
 ଅସୌମ ସୁନ୍ଦର ଶୋଭା, ଲୟେ ଘାଡ ହରେ
 ସକଳ ହୃଦୟ ମୋର, ନାହିଁ ଦେଓ ଧରା ;
 ତବୁ ମନେ ହୟ ମୋର ବିଶ୍ୱ-ଆଲୋ-କରା
 ତୋମାରି ହାସିଟି ଜାଗେ ରବିର କିରଣେ ;
 ସୁଶ୍ରାମଳ ବନାନୀର ମୃଦୁ ଆନ୍ଦୋଳନେ
 ଆହ୍ଵାନ-ସଙ୍କେତ ତବ ପାଇ ଦେଖିବାରେ ;
 ଗଗନେ ପବନେ ତୁମି ମହାପାରାବାରେ
 ଆଛ ଚରାଚର ମୟ, ନହ ଏକ ଠୀଇ
 ତାଇତ କାନ୍ଦିଯା ମରି ଥୁଁଜିଯା ନା ପାଇ ।

ଆରାଧନା ।

ହେ ଶୁନ୍ଦର, ସୌମୀ-ହୀନ ନିତ୍ୟ ନିରାକାର,
 ଦୂର କର ଏ କ୍ରମନ, ଏସ ଏକବାର
 ମୋହନ ମୃରତି ଧରି ନୟନ ସମ୍ମୁଖେ,
 ଜୀବନ-ମନ୍ଦିର ମାଝେ ନିତ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧି ଦୁଖେ
 କରିବ ତୋମାର ପୃଜା, ବାଖିବ ତୋମାରେ
 ମୁଖ ନୟନେର ତଳେ ବକ୍ଷେର ମାଝାରେ,
 ଆମାର ସକଳ ପ୍ରେମେ, ସର୍ବ ମେହ ମାଝେ,
 ସର୍ବ ଶୁଦ୍ଧ ଦୁଖେ ମୋର ସର୍ବ ଭୟ ଲାଜେ,
 ବିଶ୍ୱ ଅନ୍ତରାଳ କରି ରହିବେ ଜ୍ଞାଗିଯା ;
 ନିଷ୍ଫଳ ଜୀବନ ମୋର ତୋମାରି ଲାଗିଯା
 ହବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଭ କାଜେ, ସର୍ବ ମନସ୍କାମ
 ତୋମାରି ଚରଣ ତଳେ ଲଭିବେ ବିରାମ ;
 ମର୍ତ୍ତ୍ଵ ମୋକ୍ଷ ଲାଭ ହବେ, ହବେ ଅବସାନ
 ଜୟା ଜୟାକ୍ଷେତ୍ର ବାଥା ଅତ୍ସିର ଗାନ ।

ରେଣୁ ।

ଆବିର୍ଭାବ ।

ଆମি ଅଙ୍ଗ, ଆମি ଭାସ୍ତ୍ର, ପାରିନି ବୁଝିତେ
ତାରି ପ୍ରିୟମୁଖେ ତୁମି ଉଠିଯାଇ ଜାଗି,
ଯବେ ଫିରିଯାଇଁ ପଥେ ତୋମାରେ ସୁଜିତେ
ତୁମି ଛିଲେ ଗୃହ ମାବେ, ଯବେ ତୋମା ଲାଗି
କାଦିଯାଇଁ ନିଜାହାନ, ଛିନ୍ମ ବକ୍ଷ ମାବେ
ତୋମାରି ଆଶ୍ରାୟ ତଳେ ଶ୍ଵେତେର ବୈଷ୍ଟନେ,
ସର୍ବ ବିଶ ହତେ ମୋରେ ଯବେ ତାର କାଜେ
ଦିଲେ ନିଯୋଜିତ କରି, ନବୀନ ବନ୍ଧନେ
ଘେରିଲେ ଜୀବନ ମମ, ତଥନ ଆମାରେ
ଦିଯେଇ ତୋମାର କାଜ, ଜୀବନ-ମନ୍ଦିରେ
ଅପିନି ଦେବତା ତୁମି ଅର୍ଦ୍ଧ ଉପହାରେ
ଗ୍ରହଣ କରେଇ ମୋରେ, ଅତି ଧୌରେ ଧୀରେ
ତରିଯା ସକଳ ତୃଷ୍ଣା ତାରି ମୂର୍ତ୍ତି ସନେ
ହେ ଅସୀମ, ପଶିଯାଇ ଆମାର ଜୀବନେ ।

ରେଣୁ ।

କ୍ଷମା-ଭିକ୍ଷା ।

ଓহେ ସର୍ବମୟ, ସଦି ତୋମାରେ ହରିଯା
ସର୍ବ ବିଶ୍ୱ ହତେ, ଆମି ମୂରତି ଗଡ଼ିଯା
ପ୍ରାପନ କରିଯା ଥାକି ଏ ଗୃହ୍-ମନ୍ଦିରେ,
ଅସୀମ ଆକାଶ ହ'ତେ ଅତି ଧୀରେ ଧୀରେ
ନୋମାଇଯା ଆଁଖି ଦୁଟି, ଧରଣୀର ପରେ
ରେଖେ ଥାକି ବଡ଼ ଶ୍ଵେତେ, ବଡ଼ ସ୍ତବ ଭରେ
ବେଁଧେ ଥାକି ବନ୍ଧ ମାଝେ ଦୁର୍ବଲ ମାନବେ,
ଭୁଲି ଲୋକ ଲୋକାନ୍ତେର ବିପୁଲ ଗୌରବେ
ତାହାରି ଦର୍ଶନ ଲାଭେ ହୟେ ଥାକେ ମନେ
ସାର୍ଥକ ଜନମ ମୋର, ତାହାରି ଆନନ୍ଦେ
ହେରେ ଥାକି ଅନନ୍ତେର ଶୋଭା ନବ ନବ
କ୍ଷମା କର ମୋରେ, ଅକ୍ଷୟ ମହିମା ତବ
ନାହି ସାଧ ଜ୍ଞାନ କରି ; ଜାନିଓ ନିଶ୍ଚଯ
ଅକ୍ଷମ ଧାରଣା ମୋର ସନ୍ଧିର୍ଣ୍ଣ ହଦୟ !

ସ୍ଵପ୍ନକାଳ ।

ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ମତାମୟ ବିଶ୍ୱଚିତ୍ରକର !
 ଚେଷ୍ଟାହୀନ ନଗନାଶ୍ତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣବିକାଶ
 ତବ ତୁଳିକାଯ ଫୋଟେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଶୁନ୍ଦର,
 ତାଇ ଆବରଣହୀନ ଆଲୋକ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ
 ତବ ଦୀପ୍ତ ରବି, ହେ ଅନାଦି କବି ଶୁଧୁ
 ତୋମାରେଇ ସାଜେ ଉଦ୍‌ବାଗ କଲ୍ପନାମୟ
 ଛନ୍ଦୋହାନ ଗାଥା, କଭୁ ମନ୍ତ୍ର କଭୁ ଘୁରୁ,
 ସାରାସିନ୍ଧୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ ତରଙ୍ଗ ନିଚ୍ଯ !
 ଶୁନିପୁଣ ହେ ଗାୟକ, ତୁମି ଶୁଧୁ ଜୀବ
 ବିହଗ କାକଲି ମାଝେ ବନେର ମର୍ମରେ,
 ଶିଶୁର ଅଶ୍ଫୁଟ ଭାଷେ ପରିଶ୍ଫୁଟ କରେ
 ଶୁନାଇତେ ବିଶ୍ୱଜନେ ଅନନ୍ତର ଗାନ ।

ରହସ୍ୟ-ଭେଦ :

ଦୈନ୍ୟେର ଅବଧି ନାଟ, ତବୁও କେମନେ
କୋଥା ହତେ ଏତ ଗର୍ବ ଦେଖା ଦେଇ ମନେ
ତାଟ ଆମି ଭାବି, ଶୃଜ୍ଞ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ଥାନି
ତବୁ ତାର କୋଥା ହତେ କେମନେ ନା ଜାନି
ବିଶେର ଏଶ୍ଵରୀ ଭାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୟେ
ଆମାରେ ନିମୟ କରେ ଆସାମ ବିଶ୍ୱରେ !
ବାଣିଜ ବିଜ୍ବଳ ପ୍ରାଣ କୋଥା ହତେ ଆନେ
ଅୟୁତ-ସିଫିତ ସୁଖ, କି ସାନ୍ତ୍ଵନା ଗାନେ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତୋଲେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ,
ଶୁକୁମାର ଦେହଲତା ପେଲବ ଘୋବନ
ନ, ଜାନି କୋଥାଯ ପେଲ ଅନ୍ଧଯ କ୍ଷମତା,
ତାଇ ପ୍ରତିଦିନ ଲଭେ ଦିବ୍ୟ ଅମରତା
ହୁଃସାଧ୍ୟ ସାଧିଯା—ବୁଝିବାରେ ବାକୀ ନାହିଁ
ଦେବତା ପଶେଛେ ପାଣେ, ଏ କ୍ଷମତା ତାଇ !

ଅବିଚାର ।

ଭକ୍ତ ଆନି ଦେବ ପୂଜା ଚନ୍ଦନେ କୁଞ୍ଚମେ,
 ବିଷ୍ଵଦଲେ ଗଜୋଦକେ ଧ୍ରୁପ ଗନ୍ଧ ଧମେ,
 ଶଙ୍ଖ ସଂଟା ଆରାତିର ମଙ୍ଗଳ ଆଲୋକେ
 ରାଥି ଦେଇ ବନ୍ଦ ଦୂରେ ; ତୃପ୍ତିହୀନ ଚୋଖେ
 ଚେଯେ ଥାକେ ମୁଖ ପ୍ରାଣେ ଚରଣେ ପଡ଼ିଯା,
 ସ୍ପର୍ଶିତେ କ୍ଷମତା ନାହିଁ, ବକ୍ଷେତ୍ରେ ଧରିଯା
 ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ନହେ ଶୃଙ୍ଗତା ତାହାର ;
 ପୂଜାରି ପେଯେଛେ ଶୁଦ୍ଧ ସେଇ ଅଧିକାର !
 ମେ ସେ ଅର୍ଥଲୁକୁ ଭୂତା, ପଣ କଡ଼ି ଲାଯେ
 ପୂଜା ସାରି ଚଲେ ଯାଯ ବିଶ୍ୱାସ ଉଦୟେ ;
 ତବୁ ସେଇ କରେ ସେବା, ସେ ତୋମାରେ ଡାକେ
 “ଜୀବନ-ଅଧିକ” ବଲେ, ସେଇ ଭକ୍ତ ଥାକେ
 ମନ୍ଦିର ବାହିରେ ପଡେ, ପୁରୋହିତେ ଡାକି
 “ମୋର ନାମେ ପୂଜା ଦେଓ” କହେ ଅକ୍ଷତ ଆଁଖି

ଚିରସ୍ମୃତି ।

ଭୋଲା ଯାଯ ଆଜନ୍ମେର ସଂଖିତ କାମନା,
 ଅତଳ ଉଦାର ଶୁଖ, ଦୁଃଖ ଶୁଗଭୀର ;
 କିନ୍ତୁ ହାଯ ସଲଭିତ ପ୍ରକାଶ-ବାସନା,
 ପ୍ରଥମ ବିରହ ବାଥ ଉତ୍ସୁକ ଅଧୀର
 ଭୋଲା ନାହି ଯାଯ କଭୁ ; ତୃପ୍ତ ଜୀବନେର
 ଅବାଧ ମିଲନ-ଶୁଖ ମନେ ନାହି ଥାକେ
 କିନ୍ତୁ ହାଯ ତୃଷ୍ଣାତୁର ପ୍ରିୟ ନୟନେର
 ପ୍ରଥମଦର୍ଶନଶ୍ମୃତି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ରାଖେ
 ନିଗୃତ ଆନନ୍ଦରସେ ଜୀବନ ଘୋବନ ।
 ରାଗିଣୀ ଭୁଲିଯା ଯାଇ, ଶୁଦ୍ଧ ତାରି ମାଝେ
 ଉଚ୍ଛତମ ମୂର୍ଛନାର ପୁଲକ-କଞ୍ଚପନ,
 ମଧୁର କଲୋଲେ ସଦା ଶ୍ରବଣେ ବିରାଜେ ।
 ଶତ ଲଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଲଯେ ନିଶି ଅନ୍ତ ଯାଯ,
 ଶୁକତାରା ଏକାକିନୀ ଶୁଦ୍ଧ ଫିରେ ଚାଯ ।

ଭାଷ୍ଟି ।

ତୁମି ଭେବେଛିଲେ ଓଗୋ ସୁଥେର ପଥିକ,
ଲକ୍ଷ୍ମୀନ ଭ୍ରମଗେର ଅଲସ-ଆବେଶେ,
ପ୍ରଚ୍ଛାୟ ଲତିକା ତଳେ ବସିଯା କ୍ଷଣିକ,
ଫିରିଯା ଚଲିଯା ଯାବେ ଶୁଦ୍ଧ ମହୁ ହେସେ !

ତୁମି ଭେବେଛିଲେ ଓଗୋ ବିଲାସି ଭର,
ଶୁଧୀରେ ପରଶି ଫୁଲ-କୃଷ୍ଣ-ଅଲକ,
ନୟନପଲାବେ ରାଖି ଭୁଷିତ ଅଧର
ଉଡ଼ିଯା ଭାସିଯା ଯାବେ କାଁପାଯେ ପାଲକ !

ଭୁଲ ଗିଯେଛିଲେ ସଥା, କୋମଲବନ୍ଧନ
ଜୀବନ ଜଡ଼ାଯେ ଥାକେ ଚିରଆଲିଙ୍ଗନେ,
ତୁମି ଭୁଲେଛିଲେ ଓଗୋ ଚଞ୍ଚଳ ଚରଣ,
ପ୍ରାଣ-ପୁଷ୍ପ ଭରା ଆଚେ ମଧୁଆକର୍ମଣେ ।

ରେଣୁ ।

କ୍ଷଣିକମିଳନ ।

ଦ୍ରୁତ ରଥେ, ଦୃଷ୍ଟି ବେଗେ ପଥେ ଯେତେ ଯେତେ
ଧନୀ ସଥା ଚେଯେ ଦେଖେ କୋଡ଼କ ନୟନେ
ଭିକ୍ଷାଜୀବୀ ରମଣୀର ସୁନ୍ଦର ଝୁଖେତେ ;
ତେମନି ଦୌହାର ଦେଖା ଚକିତ ମିଳନେ ।

ଉଲ୍ଲାସେ ଗରବେ ଧନୀ, ହେସେ ଫିରେ ଯାଏ
ଜୀବନେର ଚିରୋଃସବେ ଆନନ୍ଦ ଆଗାରେ :
କ୍ଷଣିକେର ସୁଖ-ସ୍ମୃତି ପଲକେ ମିଳାଯ,
କୁନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧୁଦେର ମତ ଅତଳ ପାଥାରେ ।

ଦାପ-ନେବା, ଭାଙ୍ଗାଘରେ ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ଦେହେ,
କାଞ୍ଚାଲିନୀ ପଶେ ଧୀରେ କାତର ଉଦୟେ,
ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଦର୍ଶନ-ସ୍ମୃତି ଚିରଦିନ ବହେ
କୁର୍ବିତ ଜୀବନ ମାବେ ଅପୂର୍ବ ବିଶ୍ଵଯେ ;

କ୍ଷଣ-ମିଳନ ।

ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାତେ ଆମି ବସି ବାତାଯନେ
ଚେଯେ ଦେଖି ରାଜପଥେ, କତଶତ ଜନେ
ଆସେ ଯାଏ ଫିରେ ଫିରେ, କ୍ଷଣେକ ଦ୍ଵାଡାୟେ
କେହ କର ତୃଟି କଥା, ସାଦରେ ବାଡାୟେ
ମଙ୍ଗଲ ଦକ୍ଷିଣ ହଞ୍ଚ କରେ ସନ୍ତୋଷଗ
ପରିଚିତ ଜନେ, କେହ ବ୍ୟାଗ୍ର ଅନ୍ୟମନ
ଧେଯେ ଚଲେ ଯାଏ । କଚିମୁଖ ଶିଶ୍ରୁତିଲି
ଖେଲି ପଥତରତଳେ ଲାୟେ ତଣ ଧୂଲି
ଚଲେ ଯାଏ ଖେଲା ଭାଙ୍ଗି, ହୋଥା କଯଜନ
ଦ୍ଵାଡାୟେ ପଥେର ଧାରେ ଉତ୍ସାହିତ ମନ
ହେସେ କଥା କର, ଅକ୍ଷ୍ୟାଂ ଧେଯେ ଆସେ
ଦୃଷ୍ଟ ଅଶ୍ଵ, ଦୃତ ରଥ, ସବେ ଆଶେ ପାଶେ
ଧେଯେ ଚଲେ ଯାଏ ଭଯେ, ଆମି ଭାବି ହାଯ
କ୍ଷଣିକ ମିଳନ ଶୁଦ୍ଧ ଏ ମହା ସାତ୍ରାୟ ।

ମନୋବ ।

ତାଇ ଯଦି ତାଇ ହୋକ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ତାଯ
 କ୍ଷଣିକ ମିଳନଟୁକୁ ବହୁ ଭାଗୀ ହାୟ,
 ଜୟମାନ୍ତେର ସ୍ଵର୍ଗତିର ଫଳ, ଅପ୍ରସର
 ଦୀର୍ଘପଥ ଛାଯାହୀନ ତପନ ପ୍ରଥର,
 ତାରି ମାକେ ଜେଗେ ଯଦି ଓଡ଼ଟେ ଥେକେ ଥେକେ
 ଅଚ୍ଛାୟପାଦପତଳ, ଯେଥା ମାଗା ରେଥେ
 କ୍ଷଣିକ ବିରାମ ଲଭି ପାଇ ନବ ନଳ,
 ଆଜି ଏହି ନିଦାନେର ବର୍ମଣ-ବିରଳ
 ନିର୍ଝମ ଆକାଶଭଲେ ତେରି ଶ୍ରାମ ମେଘେ
 ଯଦି ଆଶା ଜାଗେ ମନେ, ସ୍ନିଙ୍କ ବାୟୁ ଲେଗେ
 ଯଦି ତୃପ୍ତ ହୟ ପ୍ରାଣ, ତାତେ କ୍ଷତି କାର ? .
 ଶୁଦ୍ଧ ତାତେ ମନେ ହୟ ତେଥା କରଣାର
 ଆଛେ ଅବସର, ତୃପ୍ତ ଦ୍ଵିପ୍ରହର ଶେଷେ
 ସ୍ନିଙ୍କ ସାନ୍ଧୀ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖା ଦିବେ ଏସେ ।

ଅନିବାର୍ୟ ।

ତୋମାର ଜୀବନେ ଆମାର ସ୍ଵପନେ
 ବାଧନ ପଡ଼ିବେ କେଳ ?
 ସାଗରେର ଜଲେ ଉତ୍ତଳା ପବନେ
 ମେଶେ ସେ, କେ ଶୋନେ ହେଲ ?
 କ୍ଷଣିକ ପରଶେ ଯିହା କୋଲାହଳ,
 ନେଚେ ନେଚେ ଓଠେ ତରଙ୍ଗ ଚଞ୍ଚଳ
 ବେଳା-ବନ୍ଧ ପରେ ମହାରଙ୍ଗ ଭରେ
 ଅଧୀର ସଲିଲ ପଶେ,
 ପୁରାଣ ଜୀବନ ଟୁଟିଯା ବାଧନ
 ଅଗାଧ ଅତଳେ ଥିଲେ ।
 ତାର ପରେ ହାଯ ସାଧ ମିଟେ ଯାଯ,
 ବାୟୁ ଚଲେ ଯାଯ ଭେଲେ ;
 ବିଲାପ ଗାହିଯା ଉଦ୍‌ଦୀନ ପ୍ରାୟ,
 ହୃଦୂର ଆକାଶେ ମେଶେ ।
 ଖେଳା ଥେମେ ଯାଯ, ସିଙ୍କୁ ବନ୍ଧ 'ପରେ
 ଆନ୍ତ ଉର୍ମ୍ମି ମାଲା ଲୁଟାଇଯା ପଡ଼େ,
 ସୌମୀ-ହୀନ ବାରି ଆପନା ବିସ୍ତାରି
 ଦିଗନ୍ତେ ମିଶାଯ ଧୀରେ,
 ତମତଟ ରେଖା ଶୁଦ୍ଧ ଯାଯ ଦେଖା
 ପ୍ରଶାନ୍ତ ଜୀବନ ତୋରେ ।

ରେଣୁ ।

ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ ।

ଏକଦା ବାଦଳ-ଘେରା ଶ୍ରାବନ ନିଶ୍ଚାଥେ,
ଆଜମ୍ବୋର ବ୍ୟର୍ଥ ସାଧ ବାଁଧିଯା ଆଁଜଲେ
ଗିଯେଛିନ୍ତୁ ଏକାକିନୀ ବିସର୍ଜନ ଦିତେ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାହ୍ନବୀର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଜଲେ !
ଅଜାନା ଆଁଧାର ପଥେ, ଦୃଃସ୍ଵପ୍ନ ନିଭବଳ
କମ୍ପିତ ହଜରେ ଶେଷେ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗିନୀ ଆସି
ଜନଶୃଙ୍ଖ ନଦୀତଟେ ; ଖୁଲିଯା ଅଫଳ
ଯେମନି ଫେଲିତେ ଯାବ, ବିଦ୍ୟାତେର ହାସି
ଉଠିଲ ଚମକି ; ଆମି ଦେଖିନ୍ତୁ ଢାହିଯା
ସବ ବ୍ୟଥା ସବ ଦୁଃଖ ମିଲିଯା ମିଶିଯା
ଏଁକେଛେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କରି ତୋମାରି ଆନନ ;
ଫେଲିତେ ନାରିନ୍ତୁ ତାଇ, ସଜଳ ନୟନ
ତାହାରେ ଚାପିଯା ଧରି ବକ୍ଷେର ଉପରେ,
ଆଶ୍ରମଦେଶ ସିନ୍ତଦେହେ ଫିରେ ଏନ୍ତୁ ଘରେ ।

ପ୍ରେମେର ଉତ୍ତମେଷ ।

ଶୈଶବେର ଶୈଶେ ସବେ କିଶୋର ଜୀବନ,
 ଧୀରେ ଉଠିତେଛେ ଜାଗି ମେଲିଯା ନୟନ,
 ଶାରଦ ପ୍ରଭାତେ କିଞ୍ଚା ମାଧ୍ୟମୀ ସନ୍କଳ୍ୟାଯ
 ଆଧେକ ଆଲୋକ ମାଝେ ବିହ୍ଵଲେର ପ୍ରାୟ
 ବାୟୁ ବହି ଆନେ ସବେ ପୁଷ୍ପ-ଗନ୍ଧ-ଭାର ;
 ଅତି ମୁଢୁ ପଦେ ଧୀର ମଧୁର ହାସିଯା,
 ଅଜାନା ଅତିଥି ତୁମି ହୃଦୟ ମାର୍ବାର
 ଆସି ଦେଖା ଦେଓ, କୋନ ମଧୁ ମନ୍ତ୍ର ଦିଯା
 ଜାଗା ଓ ଜୀବନ ମାଝେ ନୃତନ ବେଦନା
 ସ୍ଵରୂପାର ଆଶା ଶତ, ନବୀନ କଲ୍ପନା ;
 ହୃଦୟ ଗାହିଯା ଉଠେ ଅଭିନବ ଶୂର,
 ସହସା ଧରଣୀ ହୟ ମୋହନ ମଧୁର ।
 ତୁମି ଜୀବନେର ନବ ଯୌବନ ଉତ୍ତମେଷ
 ମୁଢୁ ଶୁଦ୍ଧ ମୁଢୁ ବ୍ୟଥା ମଧୁର ଆବେଶ ।

ପ୍ରେମେର ଅତ୍ୱିଷ୍ଟ !

କିଶୋର ଜୀବନେ ନବ ଆଭାବ ବେଦନା,
ବାସନା-ବ୍ୟାକୁଳ ନିତ୍ୟ ବାହୀ ଅସ୍ଵେଷଣ
ପ୍ରିୟଜନ ତରେ, ଶେଷେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାମନା
ଦେଖା ଦେଇ ଶୁଭକ୍ଷଣେ ନୟନ ସମ୍ମୁଖେ ;
ଅଧୀର ହୃଦୟ କରେ ଆହ୍ଵା ସମର୍ପଣ ।

ପ୍ରେମ ଆସି ଦେଖା ଦେଇ ଲଜ୍ଜା-ନତ ମୁଖେ
ଅରୁଣ କପୋଳ ମାରୋ, ଚକିତ ନୟନେ,
ନିଶିଦିନ ତ୍ରବ୍ରାତର ଉତ୍ସକ ଶ୍ରବଣେ ;
ବିମୁଖ ତାଁଥିର ମୌନ ସଲଜ୍ଜ ଭାଷାୟ,
ହୃଦୟେର ରୁକ୍ଷ ଦୁରୁ କମ୍ପିତ ଆଶାୟ,
ମଧୁର ଆବେଶ ମୟ କ୍ଷଣିକ ପରଶେ,
ସ୍ଵପ୍ନମୟୀ କଳନାର ଶୁଥେର ଆଲସେ,
ସବ ଭୁଲି ସକାତରେ ବ୍ୟାକୁଳ ପରାଣ,
ବାହୁଦିତ ଦର୍ଶନ ଶୁଖ ଯାଚେ ଦିନ ମାନ ।

ପ୍ରେମେର ବିକାଶ ।

ପ୍ରଣୟେର ପ୍ରଥମ ଜୀବନେ, ତୃପ୍ତିହୀନ
ବାକୁଲତା ମାଝେ, ତୁମି ଥାକ ନିଶି ଦିନ
କ୍ଷୀଣ-ଶିଖା ଜ୍ଞାନ-ଆଲୋ ପ୍ରଦୀପେର ମତ ;
ବାସନା-ନିଶାସେ ଆଶ୍ରୁ, କମ୍ପିତ ବିକ୍ରତ !
ମହୀୟ ଏକଟି ବାଗ୍ରା ଚନ୍ଦ୍ରନ ପରଶେ
ତୁମି ଜେଗେ ଉଠ ପ୍ରାଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିତୋଷେ
ଚିର ଶ୍ଵିର ଶୁଭ୍ରାଲୋକ ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ନୟନ
ବିଶ୍ଵବ୍ୟାପୀ ଜାଗରଣ ରବିର ମତନ !
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ଶୋଭା ସମୁଜ୍ଜ୍ବଳ ଶିଖ,
ଦୂର କରେ ମୋହମ୍ଯ ସ୍ଵପ୍ନ-କୁହେଲିକା ;
ଚିରକ୍ଷୁଧାତ୍ମତୀତୁର ପାର୍ଥେର ରଚନା,
ନିତ୍ୟ ଆପନାରେ ଘେରି ଶୁଖେର କଳନା,
ଭୁଲିଯା ସ୍ଵପନ ମୋହ ପ୍ରାଣ ଥାନି ଭରେ
ପବିତ୍ର କାମନା ଜାଗେ ପ୍ରିୟ ଜନ ତରେ ।

ଅସାଧ୍ୟ ।

ପରାଣେର ଭାଲବାସା ଭାଷା ନାହିଁ ତାର,
 ଅଭିଧାନେ ମେଲେନାକ ବିଶଦ ବାଖ୍ୟାନ,
 କୋନ ଶିଳ୍ପୀ ନାହିଁ ଜାନେ କେମନ ଆକାର,
 ବିଜ୍ଞାନ ଆଜିଓ ଅଙ୍ଗ ପେଲେନା ସନ୍ଧାନ ।

ସହସା ଚକିତେ ଦୁଟି ନୟନେର 'ପରେ,
 ମେ ଭାଷା ଫୁଟିଯା ଉଠେ ଅନୁକୂଳ କ୍ଷଣେ,
 ଦୁଟି ସ୍ଥିତ ଓଷ୍ଠ ହତେ ଚିର ଦିନ ତରେ
 ମେ ଅର୍ଥ ବିଶଦ ହୟ ପ୍ରିୟ-ସମ୍ମୋଦ୍ଧନେ ।

ମେଇ ଶୁଭକ୍ଷଣେ ଯାରେ ହେରି ଆଁଥି ଭରେ
 ତାରି ସରବ ଅଙ୍ଗେ ପ୍ରେମ ହୟ ମୃତ୍ତିମାନ ;
 ବାଁଧି ତାରେ ବାଲ ପାଶେ ରାଖି ବକ୍ଷ 'ପରେ,
 ହାସିଯା କାଦିଯା ବଲି ପେଯେଛି ସନ୍ଧାନ ।

କତ ଦେଶେ କତ ମୃତ୍ତି, କତ ଭାଷା ତାର ;
 ସବେ ଏକ କରେ ହେବ ଶିଳ୍ପୀ ମେଲା ତାର !

ବ୍ୟର୍ଥ-ଚେଷ୍ଟା ।

ଶୁଦ୍ଧ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପଦେ ବାଖାନିତେ ଚାଇ
ସେ ପ୍ରେମେର ଅକ୍ଷ୍ଟ ନାହିଁ ଯାର ଶେଷ,
ପ୍ରତି ଛତ୍ରେ, ପ୍ରତି ଛଳେ ତାଟ ବାଧା ପାଇ,
ତାଇ କବିତାର ମୋର ହେଲ ଦୀନ ବେଶ ।
ଏ ଯେନ ମୁକୁର ତଳେ ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡେର ଛାଯା,
ଅସୀମେରେ ଟେନେ ଆନା ସୀମାର ମାକାରେ,
ନିତ୍ୟ ନବ ରୂପମୟୀ ପ୍ରକୃତିର ମାଯା
ଗଡ଼ିଯା ରାଖିତେ ଚାଇ ମର୍ମର-ଆକାରେ ।
ସବ ପଡେ ନାକ ଚୋଖେ କତ ଥେକେ ଘାୟ,
ଚଞ୍ଚଳ-ଜୀବନ-ଲୌଳା, ନାହିଁ ଦେଇ ଧରା,
ହୀସିଟି ଫୁଟିଲେ ଅକ୍ଷ୍ର ଫୋଟୋନାକ ହାୟ,
ହେରି ସଦି ନଭତ୍ତଳ, ଶ୍ୟାମ ବନ୍ଦୁକରା
ପଡେ ଥାକେ ବଳ ଦୂରେ ; ନିର୍ବର-ନିକଣେ
ସମୁଦ୍ରେର ବଜ୍ରନାଦ ଜାଗେନା ସ୍ମରଣେ ।

ରେଣୁ ।

ପ୍ରେମେର ସ୍ଵରୂପ ।

ସବ ଜାନ, ତବୁ ପ୍ରଶ୍ନ କେଳ ଶତନାର,
ଆମାର ଏ ଭାଲଦାମା କେମନ ଆକାର ?
ପୃଥିବୀର ମତ ନହେ ସେ ଯେ 'ଶ୍ରୀକୃ ଅତି,
ନହେ ତାହା ସିଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ ଗାଁ
ଉନ୍ମାଦ ତରଙ୍ଗେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲ୍ପନାଲ ତ୍ରଣନେ,
ତାହାର ତୁଳନା ନହେ ଅନୁଷ୍ଠ୍ର ଗଗନେ
ଶବ୍ଦ ହୀନ ମତା ବୋମ ଶୁଣ୍ୟ ଚିର ଦିନ ।
ନହେ ଶ୍ରୀବତାରା-ପ୍ରାୟ ହୟ ନା ମଲିନ
ପ୍ରଭାତ ଆଲୋକେ, ନହେ ଗୋ କନକ-ରବି
କଭୁ ଅନ୍ତ ନାହିଁ ଯାଯ ଶ୍ରାନ୍ତ ମ୍ଲାନଚଛବି
ସନ୍ଧ୍ୟାର ଆଁଧାରେ, ସେ ଶୁଦ୍ଧ ଫୁଟିଯା ଉଠେ
ତୋମାରି ମିଲନେ ମୋର ଦୁଟି ଓଷ୍ଠ ପୁଟେ
ଶୁଭ ହାସି ରୂପେ, ତୋମାରି ବିଦ୍ୟ କାଳେ
କାତର ନୟନ ଜଳ ଅଞ୍ଚଳ ଆଡ଼ାଲେ !

ପ୍ରେମେର ରହସ୍ୟ ।

ଫାଲ୍ଗୁନ ଉତ୍ସବରାତି, ବସନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ —
ଗୀତ ବାନ୍ଧ ଗନ୍ଧ ହାସି ଝରେ ଅବିରଳ
ଚୌଦିକେ ଆମାର ; ତବୁ ବାହୀ ଆଶେ ଭରି
ଉତ୍ସୁକ ନୟନ ଦୁଟି ରେଖେଛି ପ୍ରହରୀ
ପ୍ରବେଶ ଦୁଯାରେ, କତକ୍ଷଣେ ପ୍ରିୟତମ,
ଆସିଯା ଉଦିଦିବେ ଧୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର-ସମ ;
ଆନନ୍ଦ-ନୟନ-ପାତେ ଶୋଭା ଆଜିକାର
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁନ୍ଦର ହବେ ସାର୍ଥକ ଆମାର !

ସହସା ଫିରାଯେ ମୁଖ ହେରିଲୁ ପଞ୍ଚାତେ
ଦାଡ଼୍ଡାଯେ ରଯେଛେ ତୁମି, ମ୍ଲିଙ୍କନେତ୍ର-ପାତେ
ତୃପ୍ତ କରିଯାଇ ମୋର ସକଳ କାମନା :
ଆମି ଅବୋଧେର ପ୍ରାୟ ଅଧୀର-ବାସନା,
ଆଛିଲୁ ଚାହିୟା ମିଛେ ସମ୍ମୁଖେ ଆମାର ;
ବୁଝି ନାହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଖ ପଞ୍ଚାତେ ଅପାର ।

କ୍ରମନ ।

ତୁମି ଜୀବନେର ରାଜା ଅସୀମ-ପ୍ରତାପ,
ଚିର-ଦୀପ୍ତି ହାସିମୁଖ ଉତ୍ତରଳ ନୟନ
ଆମାରି ଲୁଦ୍ଧ ତବ ସ୍ଵର୍ଗ-ସିଂହାସନ ;
ତବୁ ଚିର ଭିଥାରିଣୀ ଦ୍ୱାରେର ସମ୍ମୁଖେ
ଦ୍ଵାଡ୍ବାସେ ରଯେଛି ଆମି ଦୁଃଖ-ଶାନ୍ତି-ମୁଖେ,
ତୋମାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମାଝେ ଚିରପରିତାପ ।

ନିଷ୍ଠୁର ଲୁଦ୍ଧ ତୁମି ନିଦାରଣ ବାଧ,
ଦୁଟି ଦୃଢ଼ କରପୁଟେ ରେଖେଚ ଭରିଯା
ଆମାର ଜୀବନ ଖାନି, ପାଖା ବାପଟିଯା
ଜାମେ ଥର ଥର ଛୋଟ ପାଖୀଟିର ମତ
ଉଡ଼ିଯା ପଲାତେ ଆମି ବାକୁଳ ସତତ
ସ୍ଵାଧୀନ ଉଚ୍ଛାର ତୁମି ଚିର ପରମାଦ ।

କୁଞ୍ଜତେଜେ ଭରା ତୁମି ଭୀମ ବଜ୍ର-ସମ ।
 ନବୀନ-ଯୌବନ-ଦୀପ୍ତ ଶୁଭ ରୂପ ଥାନି
 ହେରିଯାଛି ଲାଲସାର ଚୋଖେ, ନାହିଁ ମାନି
 କାତର ମିନତି, ଧରିଯା ରେଖେଛ ମୋରେ
 ଅସୀମ ଆଗ୍ରହେ, ତୋମାର ବକ୍ଷେର ପରେ,
 ବ୍ୟଥିତ ଆମାରେ ଓଗେ ନିତାଳ୍ପ ନିର୍ଶମ !

ତରଙ୍ଗ ଚକ୍ରଲ ତୁମି ଉନ୍ମତ୍ତ ସାଗର ।
 ନିତ୍ୟ ଅସନ୍ତୋଷ, ନିତା ନୃତ୍ୟ ବେଳନା ।
 ନିତ୍ୟ ପରିହାସ, ନିତା ଗଭୀର ବାସନା ।
 ତୋମାର ହଦରେ ଜାଗେ, ଉଚ୍ଛ୍ଵସେ ଆଦରେ
 ବ୍ୟାକୁଳ ଆହ୍ଵାନେ, ଶ୍ରାନ୍ତ କରିତେଛ ମୋରେ
 ଶାନ୍ତକର ମନ୍ତ୍ର-ପ୍ରେମ ଅତ୍ସ୍ତି କାତର !

ରେଣୁ ।

ଅମହାୟ ।

ଆଜ ମୌନ ପ୍ରାଣ-ପାଖୀ ଗାହିତେ ଚାହେ ନା
ସୋନାର ପିଞ୍ଜରେ ଥାକି ଭାଲୟେ ଲାଗେ ନା
ଏତ ବିଷ୍ଫଳ, ଏତ ସୋହାଗ-ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ,
ଏତ ସୟତନେ ସେବା ନିରକ୍ଷକ-ବାତାସ !
ଉଦ୍‌ଘୃତ ଆଲୋକ ଚାଯ, ଉଦାର ଗଗନ
ମେ ଯେ ଚାଯ ଅନ୍ତର୍ହାନ ଝାବନ୍ତୁପବନ !
ତବୁ କେନ ରହେ ହାଯ ସୋଗାର ଶିକଲେ
ବାହର ନିବିଡ଼ ବନ୍ଦେ ନୟନେର ତଳେ ?
ବନ୍ଦ ପ୍ରାଣ କେଂଦ୍ର ଓଠେ ବଲେ ଛେଡେ ଦାନ୍ତ
ଉଡ଼ିଯା ପଲାଯେ ସାତ ଆକାଶେ ଉଧାନ !
ଏସେହିନୁ ଶିଖିବାରେ ପ୍ରାଣେର କୃଜନ
ଅନ୍ତ ଆଲୋକ ତଳେ କରିତେ ସାପନ
କ୍ଷଣିକ ନିଶ୍ଚିଥ ମୋର, ହାଯ କୋନ ଭୁଲେ
ବାଧିନୁ ଶିକଳ ଥାନି ଚରଣେର ମୂଲେ !

ନବ ଜୀବନ ।

ସମୁନା ଘୋବନ ଆର ବାଁଶରୌର ରବ
 ରାସ ରାତି ଜାଗରଣ, ଝୁଲନ ଉଦ୍‌ସବ
 ଜଡ଼ିମା-ବିନୃତ ଏହି ସ୍ମପନ-ଆବେଶ
 ଆଜ ଦୂର ହୟେ ଯାକ, ହୟେ ଯାକ ଶେ !
 ହେ ବିଶ୍ୱ-ମନ୍ଦିର-ବାସୀ ଶୁନ୍ଦର ଦେବତା,
 ନବ ଛନ୍ଦେ ଲେଖ ଆଜି ହୁଦ୍‌ସେର କଥା,
 ଏ ଗୀତେ ଭରିଯା ଦାଁ ଓ ସରଳ ଉଚ୍ଛ୍ଵସ,
 ବିହଙ୍ଗେର ମୁକ୍ତ-ସୁଖ, ଫୁଲେର ସୁନ୍ଦରୀ ;
 ପ୍ରଭାତେର ସୃଧ୍ୟାଲୋକ, ନିଶ୍ଚିଥ-ଚନ୍ଦିମା,
 ଅମାନିଶା-ଧ୍ୟାନ-ମୋନ ନିର୍ଲିଙ୍ଗ ମହିମା !
 କାତିର କରୁଣା ଦାଁ ଓ, ଶୁମଞ୍ଜଳ ତାସି
 ବିଶ୍ୱ ପରିପ୍ଲାବୀ ସେହ ଉଠାଁ ଓ ଉଚ୍ଛ୍ଵସ ।
 ଗଣ୍ଡୀ ଆକା ମୋହ ମୁଖ ଶୁହା ଅନ୍ଧକାରେ
 ପ୍ରେମ ରାଖିବ ନା ରୁଦ୍ଧ ବଞ୍ଚିଯା ସବାରେ !

ଆକାଞ୍ଚଳ ।

ଏই ପ୍ରେମ ଗୀତ ଥାନି ବହେ ଯାକ ଧୀରେ
 ନିର୍ବର୍ଷ ଧାରାର ମତ ତାର ଦୁଇ ତୌରେ
 ବିଛାରେ କୋମଲ ସୁଖ ଶ୍ୟାମ ଦୂର୍ବଲାରାଜି
 ଫୁଟାଯେ କୃଷ୍ଣମ ଶତ ଧରଣୀରେ ଆଜି
 କରୁକ ସୁନ୍ଦରତର, ଦରିଦ୍ର କୃତୀରେ
 ଲୟେ ଯାକ କ୍ଷୁଦ୍ରାଶାନ୍ତି, ସ୍ନିଙ୍ଗ ସ୍ଵାଦୁ ନୌରେ
 ଦୂର କରି ଦିକ୍ ତୃଷ୍ଣା, ପ୍ରାସାଦେର ତଳେ
 ଧରଣୀର ବ୍ୟଥା ସତ କରୁଣ କଲ୍ପାଳେ
 ଶୁନାଯେ ବହିଯା ଯାକ, ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମାନ୍ତରେ
 ନଗର ନଗରୀ ବକ୍ଷେ ଅରଣ୍ୟେ ପ୍ରାନ୍ତରେ
 ଦିକ୍ ସ୍ନେହ, ଦିକ୍ ଦୟା, ଦିକ୍ ଶାନ୍ତି ବାରି
 ନିରାନ୍ତର ଶୁନିର୍ଜଳ ଲାବଣ୍ୟ ବିନ୍ଦାରି
 ଆପନ ଅତଳ ବକ୍ଷେ, କ୍ରମେ ଏକଦିନ
 ମହା ସିନ୍ଧୁ ଗୀତ ମାଝେ ହଇବେ ବିଲୌନ !

ରେଣୁ ।

ଅପରିଚିତ ।

ମୋରେ ନୟ, ଓଗୋ ପ୍ରିୟ, ମୋରେ କଭୁ ନୟ
ଆପନାର ଛାୟା ଭାବି ବିହବଳ ହୁଦୟ
ଆମାରେ ବେସେଛ ଭାଲ, ନିତା ନିଶିଦ୍ଧିନ
ଆନ୍ତ୍ରସମ ଆଜ୍ ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଖ ସ୍ଵପ୍ନିବୀନ ।
ତାଇତୋ ଆମାରେ ତୁମି ପାରନା ବୁଝିତେ,
ସଥନ କାତର ଶ୍ରାନ୍ତ ଆଶ୍ରୟ ଖୁଁଜିତେ
ଯାଇ ତବ ବକ୍ଷତଳେ, କିକଥା ଭାବିଯା
ଦୂରନ୍ତ ଉଚ୍ଛ୍ଵସ ଭରେ ବକ୍ଷେତେ ଚାପିଯା
ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟଥା ଦାଓ ମୋରେ, ଶିଶୁର ମତନ
ଅବାରିତ କଣେ ଯବେ ସକଳ ସପନ
ସଧ ସାଧ ଆଶା ମୋର ଲଙ୍ଘା ବ୍ୟଥା ଭୟ
ବଲି ଅକାତରେ, ଉଦ୍ଦୀନ ନେନ୍ଦ୍ରଯ
ରାଖି ମୋର ମୁଖେ ତୁମି ହାସ ମନେ ମନେ,
ବିକଳ ହୁଦୟେ ଭାବି ବୁଝାବ କେମନେ !

ରେଣୁ ।

ଅନବଧାନ ।

କୋଥା ହତେ ଏ ମଲିନ ପଥ ପଞ୍ଚଖାନି
ଆସିଲ ଆମାର ସରେ, ବଳ୍ଯ ମାନି
ଦୁନ୍କ-ଶୁଭ ଆସ୍ତରଣେ ଢେକେଛିନ୍ତି ତାରେ,
କବୁ ଘାଟ ନାଟି ଆମି ବାତିର ଦୁଯାରେ
ହେରିତେ ଉଂସବ ଯାଗା, ସୌଧ-ଜାଦ'ପରେ
ଅଲକ୍ଷେ ଚରଣ ରଙ୍ଗ ରୂପ-ଗର୍ବଭରେ
ମୋହନ ମନ୍ତ୍ରର ଗତି କରିନି ଭ୍ରମଣ ;
ପାତେ ଧୂଲି ଲେଗେ ହୟ ଧୂମର ବରଣ
ଧୀତ ଶୁଭ ଶୋଭା ତାର ଲାବଣ୍ୟ ନବୀନ—
ପଥିକ ଗାୟକ ସେଇ ଶୁନାଲେ ଯେଦିନ
ଅଜ୍ଞାତ ବିଶ୍ଵେର ଗାଥା ଦୁଯାରେ ଦୀଡାଯେ
ବ୍ୟାଗ୍ର ପ୍ରାଣେ ମହାନନ୍ଦେ ଦୁରାତ୍ମ ବାଡାଯେ
ତାହାରେ ଆନିନ୍ତି ସରେ ; ମହା କୌତୁହଳେ
ପୁଣ୍ୟ ପାଦୋଦକ ଦିତେ ଗିଯେଛିନ୍ତି ଭୁଲେ !

ଅବ୍ୟୋଗ !

କାହାର ବାଁଶିତେ ଆଜି ବାଜିଛେ ରାଗିଣୀ,
ପ୍ରଗମେର ଚିରସ୍ଥ ମିଲନ-କାହିନୀ ?
ଏଇ ମତ ବରଷାର ମ୍ଲାନ ସିଙ୍କ ଦିନେ
ତୋମାୟ ଆମାୟ ଦେଖା ଜୀବନ ପୁଲିନେ,
କରେ କର ପରଶିଯା ଆଧ-ଦୃଷ୍ଟି ଚେଯେ
ତରୌଥାନି ତୌରେ ଆନି ନିୟେ ଗେଲେ ବେଯେ
ନବ ତଟ ଦେଶେ, କତ ସ୍ଥ କତ ଆଶା
ରୁଦ୍ଧ ଯୌବନେର ପ୍ରେମ ଦୁରସ୍ତ ଦୁରାଶା
ହାସିଯା ବିଛାୟେ ଦିଲେ ଚରଣେର ତଳେ,
ମୃଦୁ ହେସେ, ଅଞ୍ଚଳ ଆଁଥି ମୁଛିଯା ଅଞ୍ଚଳେ
ସକଳି ତୁଳିଯା ବକ୍ଷେ ପ୍ରବେଶିନ୍ତି ସରେ
ଏମନି ବରଷା ଦିନେ ଚିରଦିନ ତରେ !
ହାୟ କୋଥା ଚିରଦିନ—ନା ଫୁରାତେ ବେଳା
ତୁମି ପଲାଇଯା ଗେଲେ ଫେଲିଯା ଏକେଲା !

ରେଣୁ ।

ମୃତ୍ୟୁଙ୍ଗୀ ।

ମୃତ୍ୟ ସଦା ଚାରିଦିକେ ଧରଣୀର ମାଝେ,
ପ୍ରତି ଶ୍ୟାମ ତୃଣକୁରେ ପ୍ରତି କିଶଳୟେ
ବସନ୍ତେର ଶୋଭା ଶୁଦ୍ଧ କ୍ଷଣିକ ବିରାଜେ
ମଧୁମାସେ, ଚନ୍ଦ୍ରକର ମିଳାଯ ସଭଯେ
ନିଶି ନା ହଇତେ ଶେଷ ; ମୃତ୍ୟ ନିଶିଦିନ
ଜୀବନେର ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗେ ରହିଯାଛେ ପଶେ',
କୋମଲ ଶୈଶବ ଶୋଭା କୋଥାଯ ବିଲୀନ
ଦୃଢ଼ ମୁଣ୍ଡି ସୌବନେର ପ୍ରଥମ ପରଶେ !

ମୃତ୍ୟର ବସତି ନାହି ମାନବ ଅନ୍ତରେ,
ପ୍ରତି ଦିବସେର ଶୁଭି ଯେଥା ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ
ନଷ୍ଟିତ ହଇଯା ଥାକେ, ଶୈଶବେର ଖେଳା,
ଦୂରାତୀତ ଶରତେର କତ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳା
ମୋଦେର ନିଭୃତ ସୁଖ.ଆଜୋ ଜାଗେ ପ୍ରାଣେ
ମନସିଜ ପ୍ରେମ ତାଇ ମୃତ୍ୟ ନାହି ଜାନେ !

ରେଣୁ ।

ଆଶକ୍ତା ।

ଗତ ବସନ୍ତର ସ୍ମୃତି ଶ୍ୟାମ ପତ୍ରରାଜି
ଶୁଦ୍ଧ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ପାଞ୍ଚୁ ହୟେ ଝରିତେଛେ ଆଜି
ପଥ ତରକୁ ତଳେ, ନବ ଶରତ ପବନେ
ସେଇ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ର ଗୁଲି ମ୍ଲାନ ଧୂଲି ସନେ
ଯେତେଛେ ଉଡ଼ିଯା, ଶେଷ ସ୍ମୃତି ବରଷାର
କ୍ଷୀଣ ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁଭରା ଫୁଲ ଶୁକ୍ରମାର
ଶରତେର ମେଘ, ମିଳାତେଛେ ଧୌରେ ଧୌରେ ;
ଆମି ଭାବିତେଛି ଆଜ ନୟନେର ନୌରେ
ପ୍ରିୟତମ ମିଳନେର ସୁଖ ସ୍ମୃତି ଗୁଲି
ଏମନି କି ଦିତେଛ ଛଡ଼ାଯେ, ଗେଛ ଭୁଲି
ଅଶ୍ରୁ ମୋର ଅତି ସ୍ଵଚ୍ଛ ନୌଲାନ୍ଧର ସମ ?
ମୁଣ୍ଡରିବେ କିଶଳଯ ନଗନ୍ତର ପରେ
ମଧୁମାସେ, ଭୁଲେ ଯଦି ଥାକ ପ୍ରିୟତମ
ଆମାର ବସନ୍ତ ଗତ ଚିରଦିନ ତରେ !

ମେଣୁ ।

ବଧିର ।

ଅତିକ୍ରମି ଅନ୍ତଲୋକ ବୈକୁଞ୍ଚେ ସେଥାଯ
ନାରୀଯଣ ନିତ୍ୟ ମହୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ-ଶଯ୍ୟାଯ
ଗଭୀର ନିବିଡ଼ ଧ୍ୟାନେ, ଏହ ଉପଗ୍ରହ
ଅସଂଖ୍ୟ ନବୀନ ସୃଷ୍ଟି ନିତ୍ୟ ଅହରହ
ଶୂଜନ ହତେଛେ ଯାଁର ହାଦିଯେର ମାଝେ,
ତେଦି ଦୂର ଦୂରାନ୍ତର ସଦି ଗିଯା ବାଜେ
ମେହି ସମ୍ପଲୋକପ୍ରାଣେ, ଶୁଦ୍ଧ କ୍ଷଣ ତରେ
ବେଦନାର ଆବେଦନ, ଭକ୍ତକଞ୍ଚିତସ୍ଵରେ
ବ୍ୟାକୁଳ ଆହ୍ସାନ ଧ୍ୱନି, ତ୍ୟଜିଯା ସକଳ
ଦେଖା ଦେନ ଧରାପ୍ରାଣେ ଭକ୍ତ-ବନ୍ସଳ !
ଏ ଅଦୂରେ ପ୍ରିୟତମ ପଶେନାକି କାଣେ
ବିରହୀ ଏ ହାଦିଯେର ନିତ୍ୟ ଆବେଦନ
କଣିକ ଦର୍ଶନ ସାଧ, ପ୍ରେମେର ଆହ୍ସାନେ
ଚଞ୍ଚଳ ହ୍ୟ ନା ହୁଦି, ଭାଙ୍ଗେନା ସ୍ଵପନ !

ରେଣୁ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାର ।

ତୋମାରେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ସୁଦୀର୍ଘ ଦିବସ
କେଟେହେ ଆକୁଳ ପ୍ରାଣେ, ଚରଣ ଅବଶ
ମୌନଲଙ୍ଘନୀ ସମ ଗାଢ଼ ଆରତ୍ତ-କପୋଳ
ସନ୍ଧ୍ୟା ଧୀରେ ଆସିତେହେ ଆନନ୍ଦ ।
କର୍ମ-ଜୀବନେର ଚିରବ୍ୟାଗ୍ର କଲରୋଳ
ଆସିତେହେ ମନ୍ଦ ହୟେ, ନିରାଶାର ମତ
ବିଫଳ ସାଧନା ଶେଷେ, କାତର ନୟନେ
ନିଷ୍ଫଳ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଥାନି ଅଶ୍ରୁ ଆବରଣେ
ପ୍ରସାରିଯା ବେଦନାର ବାଞ୍ଚ-ସବନିକା
ଲୁପ୍ତ କରିଯାଛେ ଧୀରେ ଦୀପ୍ତ ଆଶାଲିଖା
ସୁଥ୍ୟମ୍ୟ ମିଳନେର ସ୍ଵପ୍ନ-ଚିତ୍ର ଥାନି ;
ଶାନ୍ତ ଏବେ କଳକଣ୍ଠ ଆଶାମୟୀ ବାଣୀ ।
କଞ୍ଚିପତ ଅଧର ଆର ଅରୁଣ ନୟନ
ଜାନାତେହେ ପ୍ରଭାତେର ନିରାଶସ୍ଵପନ ।

ଅନାଦର ।

ଏସେଛିଲ ସେ ଆମାର ଉଂସବ ଆଗାରେ,
ଶତ ଅତିଥିର ମାଝେ ଶୁଦ୍ଧ ଏକଜନ !
ସହାୟ କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନେ, ଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାରେ
ସମାଦରେ ତୁଷେଛିନ୍ତୁ କରି ପ୍ରାଣପଣ !
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିପଣିତେ କେନା ନାନା ମିଷ୍ଟ-ଭାର
ସମୁଚ୍ଛିତ ସଂକ୍ଷପଣେ ସେଇ ଉପହାର
ତାହାରେ ସଂପିଯାଛିନ୍ତୁ ଶୁମିଷ୍ଟ ଭାଷାଯ,
ଅଞ୍ଚ ଅତିଥିର ମତ ତାରୋ କରଖାନି
ପରଶିଯା କହେଛିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାଯେର ବାଣୀ ;
କୋନ କ୍ରଟି କରି ନାଇ, ତବୁ ପ୍ରାଣେ ମମ
ଅନୁତାପ ଜାଗିଯାଛେ ଅତି ତୌରେତମ ;
ନିଷ୍ଠୁର ପୀଡ଼ନେ ପ୍ରାଣ କହେ ଶତ ବାର
ଏ ହେବ ସମ୍ମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ଅପମାନ ତାର ।

ରେଣୁ ।

ଦରିଜ ।

ଆମାର ଏ ଭାଙ୍ଗା ସରେ ବରଷାର ରାତେ
ଏକାକିନୀ ବସେଛିନୁ, ଭୟେ ଆଁଖିପାତେ
ଯୁମ ନାହିଁ ଛିଲ, ବଜ୍ର ଡାକେ ବାରେ ବାରେ
ପବନ ଛୁଟିଯା ଯାଯ, ଭୌଷଣ ହଙ୍କାରେ
ତ୍ରସ୍ତ ବିଶ୍ଵବସ୍ତୁନ୍ଦରା, ମନ୍ଦ ସୌଦାମିନୀ
ଆକାଶେ ନାଚିଯା ଚଲେ ଅନଳ ନାଗିନୀ
କାପାଯେ ଜୁଲସ୍ତ କଣ ଶତଲକ୍ଷଫେରେ ।
ହେନ କାଲେ କେ ଗୋ ପାନ୍ତ ଏ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ହେରେ
ଏମେହ ଆଶ୍ରଯ ଥୁଁଜି ମୋର ଦ୍ଵାର-ତଳେ ?
ଆମା ହତେ ଦୀନ ହୀନ ? ଲୋକେ ଯେ ଗୋ ବଲେ
ତୃତୀୟ ଅଧୀଶ୍ଵର ଅଥ୍ୱପ୍ରତାପ ;
କୋଥାଯ ବସାବ ତୋମା, ହାଯ ପରିତାପ
କନକ-ଆସନ ନାହିଁ ; ବସ ତୃତୀୟ ତଳେ
ଆମାର ଏ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଚୀର ଆଧେକ ଅଞ୍ଚଳେ :

ରେଣୁ ।

ଭିକ୍ଷା ।

ମନେ ହୟ ଆଜି ଏଇ ଦିବସେର ଶେଷେ
ଆମାରେ ଯାଇତେ ହବେ ବହୁ ଦୂର ଦେଶେ
ପାଞ୍ଚ ଅସହାୟ, ପଥେର ସମ୍ବଲ ନାହିଁ
ଦୀପ ତୈଳହୀନ, ବଡ଼ ଭୟେ ଭୟେ ତାଇ
ଏମେହି ଦୁଯାରେ ତବ ଭିକ୍ଷା ମାଗିବାରେ,
ହେ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ମହୀୟର, ତୋମାର ଭାଣ୍ଡାରେ
ଶୁନେଛି ସଫିତ ଆଜେ ଅକ୍ଷୟ ରତନ,
ପ୍ରାସାଦ ଦୁଯାରେ ଜୁଲେ ଉଭ୍ଜଳ ବରଣ
କନକ-ପ୍ରଦୀପ କତ, ତାରି ମାଝ ହତେ
କିଛୁ ଦିତେ ଆଜତା ହୋକ, ଅଙ୍ଗକାର ପଥେ
ଶୁଦ୍ଧ ଏକଥାନି ଆଲୋ ଶ୍ରିର-ଦୀପ୍ତି-ମୟ,
ଭୀରୁ ପ୍ରାଣ ହୟ ଯାହେ ନିଭାନ୍ତ ନିର୍ଭୟ
ହାସିଯା ଚଲିଯା ଯାଯ, ଯାତ୍ରା ଅବଶେଷେ
ପଥେ ରେଖେ ଯାବ ତାରେ ତୋମାରି ଉଦେଶେ

ରେଣୁ ।

ମର୍ବଦୀ

ଶୁଖେ ଦୁଃଖେ ଆଶା ନିରାଶାୟ, ଏ ନିର୍ଜନ
 ଅନ୍ତର ମନ୍ଦିରେ ଜ୍ଞାଲିଯାଛି ଏକଥାନି
 କନକ-ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ପ୍ରେମ ନିର୍ମଳ ଶୋଭନ
 ତୋମାରି କାରଣେ, ଆର କାରେ ନାହି ଜାନି ।
 ନତନେତ୍ରେ ଅଶ୍ରୁଭରା ବିରହ-ବେଦନା
 ଶୁଦ୍ଧ ଜାଗେ ତୋମାତରେ, ଯନ୍ତ୍ରୁଷ୍ଟାଧରେ
 କାପି ଓଠେ ଶୁଖହାସି, ମିଳନ-ବାସନା
 ତବ ଦରଶନେ ହୁଦି ଆଲୋଡ଼ିତ କରେ,
 ଛଡାଯ ସର୍ବବାଙ୍ମେ ମୋର ଆନନ୍ଦ ଉଦ୍ବେଗେ ।
 ବିରହେ ବ୍ୟାପିଯା ବିଶ ଜାଗ ଆଁଥି ପରେ
 ଆମ୍ବାରେ ଆକୁଳ କରି, ଅପୂର୍ବ ଆବେଗେ
 ଜାଗାଓ ଶୁଖେର ବ୍ୟଥା ଅଧୀର ଅନ୍ତରେ
 ମିଳନେର ମାଝେ, ଦୂରେ ପେଲେ ମରେ ଯାଇ
 କାହେ ପେଲେ କୋଥା ରାଖି ଭାବିଯା ନା ପାଇ

ଭୀରୁତ ।

ବଡ଼ ଯତ୍ରେ, ବଡ଼ନେହେ କତ ଶତବାର
 ଏତୁକୁ ଠାଇଜୋଡ଼ା ନାମଟି ତୋମାର
 ଲିଖେ ମୁଛେ ଫେଲି ତବୁ, ମସି-ରେଖା-ଜାଲେ
 ବହୁଧୈର୍ଯ୍ୟେ ଲୁଣ୍ଠ ତାରେ କରି ଏକକାଳେ !
 ହେଥାଯ ନିଭୃତ କଷ୍ଟେ ମର୍ଦ୍ଦ-ଅନ୍ତଃପୂରେ
 ଯେଥା ଲେଖା ତବ ନାମ ସରବାଟୀଇ ଭୁଡେ
 କୋନ ଚେଷ୍ଟା ନାହି ସେଥା ମୁଛିତେ ତାହାରେ,
 ନବୀନ ଶୁନ୍ଦର ବର୍ଣେ ଶୁଭ ଆଲୋଧାରେ
 କରିତେ ଉଞ୍ଜଳତର ନିତ୍ୟ ସାଧ ଯାଯ,
 ପତ୍ର-ପୁଞ୍ଜ-ଲତିକାର ଲାବଣ୍ୟ-ଲେଖାଯ !
 ଲଲିତ ମଧୁର ଛନ୍ଦେ ଆନନ୍ଦ ସଙ୍ଗୀତେ ,
 ବେଷ୍ଟିଆ ରାଖିତେ ତାରେ ଦିବସେ ନିଶୀଥେ ।
 ସେଥା ଶୁଦ୍ଧ ଦେବତାର କର୍ଣ୍ଣ ନଯନ,
 ବାହିରେ ନିଷ୍ଠୁର ବିଶ୍ଵ, କୌତୁକ ବଚନ !

ରେଣୁ ।

ଭୌକୁ-ପ୍ରେମ ।

ଏସେ ସଜୋପନ ଶୁଖ, ବଡ଼ ଶୁକୁମାର,
ଅକ୍ଷମ ଶିଶୁରପ୍ରାୟ ଦୁର୍ବଲ ଶୁନ୍ଦର,
କରୁଣ ନୟନ ଦୁଟି, ମୃଦୁ-ତନ୍ତ୍ର-ଭାର
ଅପରେ ସିଂହିବ ଭେବେ ତରାସେକାତର !
ତାଇତେ ଭୁଲେଛି ସବ ଆର କାଜ ନାହିଁ
ଶୁଧୁ ତାରେ ବକ୍ଷେ ଲାଯେ ଚଲେଛି ଏକେଲା,
ପ୍ରଭାତ କାଟିଯା ଯାଯ, ଶାନ୍ତି ଗାନ ଗାହି
ପାଥୀ ଫିରେ ଆସେ ନୌଡ଼େ, ଧୀରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଲା
ଆନ୍ତ ସୃଧ୍ୟ ଅନ୍ତ ଯାଯ, ଶୁଣ୍ଠି-ମନ୍ତ୍ର ପଡ଼ି
ଶାନ୍ତ କରି କଲରବ, ଶୁନ୍ମିଳ ବୀଜନେ
ଯାମିନୀ ପାଡ଼ାଯ ସୁମ ସକଳ ଭୁବନେ !
ଆମାରି ବିରାମ ନାହି ନିଶି ଦିନ ଧରି ;
ତାଇ ଆଜ ଭୀତ ଆମି ଆନ୍ତ ହଲେ ପରେ
କେ ଆଛେ କରୁଣ ଏତ ଦେବ ଯାଇ କରେ ।

ପ୍ରେମେର ଈର୍ବା ।

ଗତୀର ନିଶୀଥେ ବକ୍ଷୁ, ଏସ ମୋର ସରେ ;
 ବିଶ୍ୱ ଯବେ ଶୁଣ୍ଡିଭାରେ ନିଷ୍ପନ୍ଦ ନୌରବ
 ଜନହୀନ ରାଜପଥ, ଯବେ କ୍ଷଣତରେ
 ନିରକ୍ଷ ବିପଣି-ମାଲା, ନିସ୍ତର୍କ ଉଂସବ !
 ଗବାକ୍ଷେ ନୟନ ନାହି, ପାଞ୍ଚ ବଧୁଗଣ
 ମୁଖନେତ୍ରେ ବାର ବାର ନା ଚାହେ ଫିରିଯା
 ହେରି ଓ ଶୁନ୍ଦର ମୁଖ ; ପରିଚିତ ଜନ
 ପଥେ ସେତେ ଅକ୍ଷ୍ମାଂ ତୋମାରେ ହେରିଯା
 ନାହି ଭାବେ ମହାଶୁଖେ ଆଜି ଶୁଣ୍ଡଭାତ !
 ଆମାର ଦୁଯାର ଦେଶେ ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀ
 ଚକିତେ ଦାଁଡ଼ାଯ ଦୂରେ ଜୁଡ଼ି ଦୁଟିହାତ
 ନୋମାଇଯା ଶିର । ଆମି ଦେବ ପ୍ରାଣ ଭରି
 ସବ ଶୁଖ ସବ ହାସି ସକଳ ସମ୍ମାନ
 ତୋମାରେ ହେରିବେ ଶୁଦ୍ଧ ଆମାର ନୟାନ ।

ଦାନ ।

ହେ ଶୁନ୍ଦରତମ ବନ୍ଧୁ ! ଏକଦିନ ତରେ
 ଓ ପୀତ ଉତ୍ତରୀ ଖାନି ଦିଯେ ସାଓ ମୋରେ,
 ଶ୍ରୀଅଞ୍ଜ-ଶୁରଭିମାଥା ନମ୍ର ଶୁକୁମାର
 ନବବସନ୍ତେର ମତ ଉତ୍ତରୀ ତୋମାର !
 ଗଭୀର ନିଶୀଥେ ସବେ ଘୁମାବେ ସକଳେ,
 ଆବରିଯା ଫୁଲ ତନୁ ମେ ଉତ୍ତରୀତଳେ
 ଲୁଟାଇବ ଶୟାବକ୍ଷେ ଶୁଖାଲସଭରେ
 ମୁକ୍ତବାତାୟନ ହ'ତେ କପୋଳେ ଅଧରେ
 ଚକ୍ର ବକ୍ଷେ ଗ୍ରୀବା-ମୂଲେ, ପଦପ୍ରାନ୍ତ-ଦେଶେ
 ଚନ୍ଦ୍ରକର ମୁଞ୍ଚ ହ'ଯେ ପଡ଼ିବେକ ହେସେ !
 ଶୁଥେ କାଟାଇବ ଜାଗି ଶୁନ୍ଦିର୍ଘ ନିଶାୟ
 ଫିରାଇଯା ଦିବ ତାରେ ନିର୍ମଳ ଉଷାୟ ।
 ଶ୍ଵାନ ଶେଷେ ଶୁଙ୍କ ଦେହେ ସେଇ ଖାନି ପରେ
 ଦେଖା ଦିଯେ ଯେଯୋ ପୁନ ଆମାର ଏ ସରେ !

ରେଣୁ ।

ଅଞ୍ଜାତେ ।

ଆମିତ ଜାନିଲେ କୋନ ସୋଣାର ସନ୍ଦାୟ
ଏସେଛିଲେ, ହେ ଶୁନ୍ଦର, ନୀରବେ ନିର୍ଜନେ,
କେମନେ ପଶିଯାଇଲେ ଶବ୍ଦହୀନ ପାଯ
ପ୍ରଥମମଲୟ ସମ-ନିଭୃତ ଜୀବନେ !
ଶୁଦ୍ଧ ଜାନି ଅତି ମୃଦୁ ଶୁମ୍ଭୁର ମୁଖ
ରଜନୀତେ କରେଛିଲ ଆମାରେ ଉତ୍ସ୍ଵକ ;
ଥେକେ ଥେକେ ନିଦ୍ରା ସୌରେ ଶୁନି ନାମ କାର
ଚମକି ଜାଗିଯା ଛିଲ ହୃଦୟ ଆମାର ;
ପ୍ରତାତେ ଥୁଲିଯା ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ସୁକ୍ତ ଆଲୋକେ
ଦେଖିଲୁ ଦାଁଡ଼ାଯେଛିଲେ ଜୀବନ-ଶିଯରେ,
ଶୀଘ୍ରାର ନିଦ୍ରାର ମାଝେ ନିଦ୍ରାହୀନ ଚୋଥେ
ଢାଳିଯାଇ ଶୁଥ-ସମ୍ପନ୍ନ ପ୍ରାଣଥାନି ତ'ରେ ।
ଅଜାନା ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଛିଲେ ଆଧେକ ତନ୍ଦ୍ରାୟ,
ଜେଗେ ମନେ ହ'ଲ ସେବ ଚିନେଛି ତୋମାୟ ।

ରେଣ୍ଟ

ଆଶକ୍ତା ।

ମୋର ଜୀବନେର ଆଛିଲ ଆଲୋକ
ଏକଥାନି ମୁହଁ ହାସି,

ତାହାରି କିରଣେ, ଫୁଟିତ ଅଶୋକ
ମାଲତୀ ଶେଫାଲି ରାଶି !

ମେ ଆଲୋକ ଧାରା ଅଜାନା କୁହକେ
ଜାଗାତ ନୃତ୍ୟ ଗାନ

ନବ ନବ ଶୁଦ୍ଧ ନରୀନ ପୁଲକେ
କାପାତ ସକଳ ପ୍ରାଣ ।

କବେ ଏକଦିନ, ମନେ ନାହି ଭାଲ,
କେ ଆସିଲ ମୋର ସରେ
ଦେବତାର ମତ ନୟନେତେ ଆଲୋ
ମାଧୁରୀ ଅଧର 'ପରେ ।

ତାହାରେ ତୁଷିତେ ହୁଦ୍ୟ ଆକୁଳ,
ସଂପିଯା ମେ ମଧୁ ହାସି
ଭାବିତେଛି ଆର ଫୁଟିବେ କି ଫୁଲ
ମେହି ଆଲୋ, ଗୀତରାଶି ?

ମେଣୁ ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ-ବନ୍ଧନ ।

ଆଜିକେ ଅଧିକ ଫୁଲ ପାରିନି ତୁଳିତେ,
ଶୀତେର ସକାଳେ-ବରା ଛୋଟ ଶେଫାଲିତେ
ହେବ ଏଇ ଗାଁଧିଯାଛି ଛୋଟ ମାଲାଖାନି ;
କୁଳାବେନା ପରାଇତେ ଶୁକର୍ଗ ଘରିଯା
ଓଗୋ ସଥା, ହାସିମୁଖେ ତବୁ ଦେହ ଆନି
ତୋମାର ଦକ୍ଷିଣ ହାତ ; ରାଖିଟି କରିଯା
ଏସଗୋ ପରାୟେ ଦେବ କୋମଳ ବନ୍ଧନ,
ଆମାର ଜୀବନ ଭରା ତୋମାରି ସ୍ଵପନ ।
ଶୁକାଇଯା ଗେଲେ, ତବୁ ଦିଓନା ଫେଲିଯା,
ଓଗୋ ସକର୍ଣ୍ଣ ମୋର, ରାଖିଓ ତୁଲିଯା
ଉତ୍ତରୀ ଅଞ୍ଚଳେ ବାଁଧି ଶିଥାନେ ତୋମାର ;
ହୟତବା କୋନ ରାତେ, ତିମିର ଅପାର
ପ୍ରାବିବେ ମେଦିନୀ ଯବେ, ବଞ୍ଚା ବଟିକାଯ
କୁମିଳୀ ଉଠିବେ ସିଙ୍କୁ ; ବିଜନ ଶୟାଯ
ନିଜାହୀନ ଶ୍ରାନ୍ତତନ୍ତ୍ର ଶୁଇବେ ଏକେଲା,
ଶୁକାନ ଫୁଲେର ଗନ୍ଧ ସେଇ ରାତ୍ରିବେଲା

ରେଣୁ ।

ମନେ ଏଣେ ଦେବେ କତ ଶିଶିର-ସଜଳ
ମଧୁର ପ୍ରାତିକାଳ, ସ୍ଵଚ୍ଛନିରମଳ
ନୀରବ ନିବିଡ଼ନୀଲ ମଧ୍ୟାହ୍ନ-ଗଗନ,
ସନ୍ଧ୍ୟାର-ଆରତି-ଆନା କନକ ତପନ ;
ବାକ୍ୟହୀନ ମାନମୁଖ କଞ୍ଚିତ ଅଧର
ଦୁଇଟି ସଜଳଆଁଥି ବିଦାୟ-କାତର !

ରେଣୁ ।

ତୁମି ଓ ଆମି ।

ଯୁଦ୍ଧଜେର ରବ ତୁମି ଗନ୍ଧୀର ବିଶାଳ,
ଆମି ତାରି ମାଝ ଥାନେ ମନ୍ଦିରାର ତାଲ,
ତୁମି ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ଏକାଶ ନିଷ୍ପନ୍ନ,
ଆମି ତାରି ମାଝେ ସଦା ତରଳ ନିକ୍ଷଣ
ଯୁଦ୍ଧଲ ମଧୁର ଧ୍ୱନି ନିତ୍ୟ ରିଣି ରିଣି,
ସମୁଦ୍ରେର କୋଲେ ଯେନ ନାଚେ ନିର୍ବିରିଣୀ ।
ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆକାଶ ତୁମି ବ୍ୟାପ୍ତ ଦିଗନ୍ତରେ,
ଶାନ୍ତ ସରସୀର ବୁକେ ଆମି ତାରି ଛାଯା,
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଗିଣୀ ତୁମି, ଶୁଦ୍ଧ କ୍ଷଣ ତରେ
ଆମି ତାରି ମାଝ ଥାନେ ଘୃଞ୍ଚନାର ମାଯା ।

ରେଣୁ ।

ପ୍ରେମ କୋଜାଗର ।

ଓগୋ ନରନାରାୟଣ,
କେନ ବିଛାଇଲେ ଆସି ଅନ୍ତ ଶଯନ
ଆମାର ଜୀବନ 'ପରେ ? ଏ ଦୀନ ଆସନ
ନହେ ଯୋଗ୍ୟତବ ! ଚିର ବୁଝୁକ୍ଷିତ ବ୍ୟଥା
ଅନ୍ତର ମାଝାରେ ମୋର ; ହାଯ ପାବ କୋଥା
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଧାପାତ୍ରେ ଅନ୍ତ ଅମୃତ ?
କୋଥା ପାବ ଦିବା-କାନ୍ତି ରତନ ଲାଞ୍ଛିତ
ଲଙ୍ଘନୀର ମତନ ? ଶୁଦ୍ଧ ଶ୍ରୀବତାରାସମ
ଜାଲିଯାଛି ଅନିମେଷ ପ୍ରେମ ଦୃଷ୍ଟି ମମ
ଶଯନ ଶିଯର ପରେ ; ପାଦପଦ୍ମ ତଳ
ଘେରିଯା ବିଛାଯେ ଆଛି ଜୀବନ ଅଞ୍ଚଳ !
ଜେଗେ ଆଛି ଭୟ, ଯଦି ଭାଙ୍ଗେ ସୁମ ଘୋର
ଶୁଖ ସ୍ଵପ୍ନ ଟୁଟେ ଯାଯ, ନା ହଇତେ ତୋର !

ରେଣୁ ।

ହାୟ, ଜେଗେ ଓଠ ଯଦି !

ଦେଖ ଯଦି ବସେ ଆମି ଆଛି ନିରବଧି
ତୋମାର ଚରଣତଳେ, ଜନମ-ଅବଧି
ଅନିନ୍ଦ୍ରାୟ ଉତ୍କଞ୍ଚୀଯ ମ୍ଲାନ ମୁଖ ଥାନି,
ନିତ୍ୟ ସେବାତୁରନେତ୍ର, ମୁଖେ ନାହିଁ ବାଣୀ !

ଅକଞ୍ଚାଂ ଜେଗେ ଉଠେ ଦେଖ ଯଦି ଫିରେ
ବହୁଦୀର୍ଘ କୃଷ୍ଣପଙ୍କ ବହୁ ଧୀରେ ଧୀରେ
ଅବସାନ ହେଯେ ଗେଛେ ; ଶୁକ୍ଳପଙ୍କ ଆସି
ଦିନେ ଦିନେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ନିଃଶବ୍ଦେ ବିକାଶ
ଫୁଟାଯେଛେ କୋଜାଗର ପୂର୍ଣ୍ଣମାର ଚାନ୍ଦ,
ହୃଦୟେର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିନ୍ଧୁ କରିଯା ଉନ୍ମାଦ,
ତବେ ଦୀନା ରମଣୀରେ ଶୁଧା-ସନ୍ତ୍ଵାଷଣେ
ଅଭିଷେକ କରିବେ କି ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଆସନେ :

ରେଣୁ ।

ବିପରୀତ ।

ସୁମାବ ବଲିଯା ପାତିନ୍ଦୁ ଶୟନ
 ବଡ଼ଈ ସତନ କରି,
ସ୍ଵପନ ଦେଖା�େ ରାଖିଲେ ଜାଗାଯେ
 ସାରାଟି ରଜନୀ ଧରି !
ମରିବ ବର୍ଲଯା ବଡ଼ଈ ଗୋପନେ
 କରିନ୍ଦୁ ଗରଙ୍ଗ ପାନ,
ସେ ସାଧ ମାରିଯା ଜୀବନ ଭରିଯା
 କରିଲେ ଅମିଯା ଦାନ—
ଶୁକାବେ ବଲିଯା କୁଞ୍ଚମ ତୁଲିଯା
 ଆମି ଦିତେଛିନ୍ଦୁ ଫେଲେ
ତୁମି ତାହା ଦିଯା ମାଲାଟି ଗାଁଥିଯା
 ଗଲାଯ ପରିଯା ଗେଲେ ।

ରେଣୁ ।

ଅହରୋଧ ।

ଭାଲବାସ ମନେ ମନେ ! ତବୁ ଥେକେ ଥେକେ
ଦେଇ କଥା ମୁଖେ ବଳ ହେସେ,
ବାହୁ ବାଁଧି କଟି-ତଟେ ବୁକେ ମାଥା ରେଖେ
ମାଝେ ମାଝେ ବଡ଼ କାଛେ ଏସେ !
ଭାଲବାସି ଜାନ ସଥା ? ତବୁ ଅଭିମାନ
କର ତୁମି ଆମାର ଉପରେ,
ଡାକି ଶତ ପ୍ରିୟନାମେ ଆକୁଳ ପରାଣ
ତାନୀ ହଲେ ବୁଝାବ କି କରେ ?

নিষেধ।

গেয়োনাগো তুমি গেয়োনা অমন করে’
 ও দুটি আঁধিতে ভরি করণ মিনতি
 চেয়োনা যুথের ’পরে !

কিবা মোর আছে যা তোমার নাই
 যা তোমারে দিলে আমি স্বৃথ পাই,
 কি বুজাতে চাহি ভাষা নাহি মিলে,
 তবুও হে সখা, তুমি না বুঝিলে
 নয়নে সলিল ঝরে !

ওগো এস তুমি, এসগো দুয়ার ছেড়ে
 দূর হতে মিছে ডাক, কাছে হতে সব তুমি
 নিয়ে যাও কেড়ে,

ব্যথায় ব্যথিয়া কর আপনার
 পলকে ছিনিয়া লহগো সংসার,
 ভিথারীর কাজ নহে বিশ্বজয়,
 হও মহারুদ্র অনম্য অভয়

কাঙাল সাধনা ছেড়ে।

ମାନଭଞ୍ଜନ ।

ମନେର କଥାଟି ବୁଝିଲନା ହାୟ,
ଅବୋଧ ବନ୍ଧୁ ସେ ମୋର ;
ଯାହାର କରେତେ ରାଖିଟି ବେଁଧେଛି
ଏ ନବ ଜୀବନ ଡୋର !

ବଡ଼ ଅଭିମାନ କରେଛିଲ ଆଜ,
ଶୁନିଯା ସୋହାଗ-ଭାସ ;
“ମାଣିକ” ବଲିଯା କେନ ଡାକି ତାରେ
“ବନ-ଫୁଲ” ମୃଦୁ-ହାସ ?

କେନ ଗୋ ବଲିନା “ଅସୀମ ଅନ୍ଧର” ?
“ସାଗର-ପରିଧି-ଧରା” ?
“ବିପୁଳ ବିଶାଲ ଉଜଳ ତପନ” ?
“ଶ୍ରୀଯେ ପୀଯୁଷଭରା” ?

ରେଣୁ ।

କେନ ଗୋ ବଲିନା ବିଶ୍ୱେର-ସୋହାଗ
“ନବୀନ ବସନ୍ତ ମାସ” ?

ଯାହାର ଚରଣ ପରଶ ଆଭାସେ
ଫୋଟେ କୋଟି ଫୁଲ ରାଶ ?

ଅସୌମ ଆକାଶ, ତପନ ଚନ୍ଦ୍ରମା
ବିଶାଳ ଧରଣୀ ଖାନି,
ସ୍ଵକୋମଳ ଛୋଟ ବୁକେର ମାଝାରେ
କେମନେ ରାଖିବ ଆନି ?

“ମାଣିକ” କରିଯା ରାଖିଯାଛି ତାଇ
ବୁକେର ବୁକେର ମାଝେ,
ପରଶ-ପାଥର ଚିର ଜୀବନେର,
ବାସନା ବିରାଗେ ଲାଜେ ।

ଆକାଶ, ଧରଣୀ, ତପନ, ଚନ୍ଦ୍ରମା,
ନିଖିଲ ବିଶ୍ୱେର ଧନ ;
ଆମାର ମାଣିକ ଆମାରି କେବଳ
ବଡ଼ ଶୁଖ ସଙ୍ଗେପନ !

ରେଣୁ ।

ବିଶେର ସୋହାଗ ବସନ୍ତେ କି କାଜ
ଅନୁଷ୍ଠ ସୁନ୍ଦର ହ'ଲେ ?
କୋଟି ଲକ୍ଷ ଫୁଲେ କେମନେ ବହିବ
ମୋର ଢୁଟି କରତଲେ ?

ସକଳ ବସନ୍ତ ତାଇତ ଗଡ଼େଛି
ଏକଟି କୋମଳ ଫୁଲେ,
ସୋହାଗେ ରାଖିତେ କରପୁଟ ମାଝେ
କପୋଲେ ଅଧରେ ଚୁଲେ !

ମନେର କଥାଟି ବୁଝିଲେ ଏଥନ ?
ପାଗଳ, ଆପନ ହାରା !
ବୁକେର ମାଝାରେ ଆଛେ ଯେଇ ଜନ
ମେଇ ତ ସକଳ ବାଡ଼ା ।

ଭୂଷଣହୀନ ।

ହାୟ ତାର ମ୍ଲାନ ବେଶ, ମଲିନ ଅଧର,
ସୌମନ୍ତେ ସିନ୍ଦୂର ନାହି ରିକ୍ତ ହୃଦି କର ;
କଣେ ନାହି ରତ୍ନମାଳା, ନୀଳାଞ୍ଜଳି ରେଖା
ସନ ନେତ୍ର-ପଞ୍ଚମିଜାଲେ, ଅଲକ୍ଷେର ଲେଖା
ଚରଣପଲ୍ଲବ ହତେ ଧୋତ ବହୁଦିନ ।

ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧାନ୍ତର ଥାନି ବର୍ଣ୍ଣ ରେଖାହୀନ
ଆଛେ ସାରା ଅଙ୍ଗ ଘରେ ; ଅଯି ସୌମନ୍ତିନି,
ତୋମାର ଅନେକ ଆଛେ କଞ୍ଚଣ କିଞ୍ଚିନୀ ;
ରତନ ଭୂଷଣ କତ, ନବ ରତ୍ନାନ୍ତର,
ଲଲାଟେ ଚନ୍ଦନ ଲେଖା, ତାନୁଲେ ଅଧର
ରାଙ୍ଗା ସାରାଦିନ, ଶୁଦ୍ଧ ତାର ବକ୍ଷ ମାଝେ
ପରଶ ପାଥର ଥାନି ସଦାଇ ବିରାଜେ,
ଅନ୍ତର ବାହିର ତାଇ କଷିତ କାଞ୍ଚନ
ମେ ଅଙ୍ଗେ ଭୂଷଣ ଆର ନାହି ପ୍ରୟୋଜନ ।

ରେଣୁ ।

କେମନେ ?

ଛୋଟ ଏ ମରମପୁଟେ ଅହି ମୁଖଥାନି ତବ
ରେଖେଛି ଗୋପନେ,

ତବୁଓ ଆଲୋକ ତାର କେମନେ ପଡ଼ିଲ ଆସି
ସକଳ ଭୁବନେ ?

କୋମଳ ଅଧର ପୁଟେ ସୋହାଗ ଚୁଷ୍ଟନ ତବ
ମଧୁ ସ୍ପର୍ଶ ଆନେ,

ତବୁଓ ଶ୍ଵଧାର ଶ୍ରୋତେ ଭରିଲ ଜୀବନ ମୋର
କେମନେ କେ ଜାନେ ?

ଆମାର ଜୀବନ ଉଠେସେ କୁଳୁ କୁଳୁ ତାନ
ଆଛିଲ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ତବ ଶୋନାଇତେ ଗାନ ;
ପ୍ରବାହେ ବହାଲେ ତାରେ କନକ ତରଣୀ ଥାନି
ଭାସାଲେ କେମନେ ?

ଆଜି ଭରା କୂଳେ କୂଳେ, ମୁଖର ମର୍ଦ୍ଦର ଗାନ
ଉଠିଛେ ଗଗନେ ।

ଏ ପ୍ରେମ ପ୍ରଦୀପ ଥାନି ଆଛିଲ ଶିଯରେ ତବ
ଆଁଧାର ନିଶାୟ,

ତାହାରେ କେମନେ ତୁମି ଲଯେ ଗେଲେ ମହାକାଶେ
ଝେବତାରା ପ୍ରାୟ ।

রেণু ।

ভিক্ষা শেষে ।

অন্নপূর্ণা সাজিয়াছে আজি ভিখারিণী ;
বহিয়া ভিক্ষার পাত্রে ক্ষুধিত কাহিনী
এসেছে দুয়ারে তব, ওগো মহেশ্বর
ত্রিদিব-পতির-পতি ; আজ দেহ বর,
ক্ষুধা মিটাইয়া কর অমর অঙ্গয়,
তৃষ্ণা ঘুচাইয়া শান্ত করহ হৃদয় ।
হায়, কিছু নাহি দেব তোমার সম্বল !
শ্যাশান বিভূতি অঙ্গে, কঢ়ে হলাহল
এই দেব সর্বস্ব তোমার ? ভিক্ষাতরে
নিশি দিন বিশ্বে তুমি ফের ঘরে ঘরে ?
তবে তুলে লও হাতে প্রলয় বিষাণ
বাজাও তৈরব শুরে, আজিকে সৈশান
ঢিঙ্গ কর বিশ্বের বন্ধন, বন্ধাধারা
আস্তুক ছুটিয়া আজি উশাদের পারা,
বিলুপ্ত হইয়া যাক বিশ্ব চরাচর
গৃহ গ্রাম বনস্থলী ভূধর প্রান্তর ।

ରେଣୁ ।

ଆକାଶ ମିଶିଆ ଯାକ ଅନ୍ତରେ
ଗ୍ରହତାରା ଖ୍ସେ ଯାକ ମରଣ ପାଥାରେ !
ତବ ପ୍ରେମ ତପସ୍ତିନୀ ପ୍ରିୟା ପାର୍ବତୀରେ
ଆଜି ବାଁଧିଯା ବକ୍ଷେ ପ୍ରଲୟେର ନୀରେ
ଝାପାଇୟା ପଡ଼ ଆସି, ଓଗୋ ମହେଶର
ସନ୍ତୁରିଯା ଚଲ ଯେଥା ଚିର ସୃଷ୍ଟିଧର
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଲଯେ ନବ ସୃଷ୍ଟି ରଚିଛେ ବସି ;
ପ୍ରେମେର ବୈକୁଞ୍ଜଧାମେ ଚଲ ଦୋହେ ପଣି

ଚିର ବିଶ୍ୱଯ ।

ଅମୃତ ପୁଷ୍ପିଯା ବକ୍ଷେ ମରି ଭୟେ ଭୟେ ;
 କର୍ଣ୍ଣେ ଭରି ହଲାହଳ ନିଖିଲ ନିଲଯେ
 କେମନେ ଆନନ୍ଦେ ଫେର ତାଇ ଭାବି ମନେ !
 ପଟ୍ଟାନ୍ତରେ ସର୍ବ ଅଙ୍ଗ ସନ୍ତରି ଯତନେ
 ତବୁ ମରେ ଥାକି ଲାଜେ ; ଓଗୋ ଦିଗନ୍ତର,
 ତୁମି କେମନେତେ ଫେର ବିଶ୍ୱ ଚରାଚର,
 ଏ ମହା ମେଲାର ମାଝେ ଲଜ୍ଜାହୀନ ମୁଖେ
 ଢୁଲୁ ଢୁଲୁ ଦୁନ୍ୟନ ଚିର ହାସି ମୁଖେ ?
 ଅନପୂର୍ଣ୍ଣ ହୟେ ଆମି ତବୁ ତୟ ମାନି
 ସର୍ବସ୍ଵ ବିଲାୟେ ଦିତେ, କେମନେ ନା ଜାନି
 ବିଶ୍ୱର ଭିଥାରୀ ତୁମି, ନା ମାଗିତେ ବର
 ସଦାନନ୍ଦେ ଦାନ କର ବିଶ୍ୱ ଚରାଚର !
 ଏମନି କରେଇ ମୋରେ କରିଯାଇ ଜୟ,
 ତୁମି ଚିର ଅନ୍ତହୀନ ଅସୀମ ବିଶ୍ୱଯ ।

ଅନ୍ଧମତୀ ।

ଭେବେଛିନ୍ଦୁ ପ୍ରେମଖର୍ଣ୍ଣି ଦିବନା କାହାରେ ;
 ସାବଧାନେ ଲାୟେ ଗିଯେ ମରଣେର ପାରେ
 ସିଂପି ଦିବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣେ ବିଶ୍ୱ-ରାଜ ପାଯେ,
 ତାଇ ଯତ୍ରେ ରେଖେଛିନ୍ଦୁ ଅନ୍ତରେ ଲୁକାଯେ ।
 ତୁମି କେନ ଏଲେ ସଥା, ଯୌବନେର ପ୍ରାତେ
 ବକ୍ଷ ଆବରଣ ଖୁଲି ଧରି ଦୁଇ ହାତେ,
 ତାହାରେ ଲଇଯା ଗେଲେ ଆପନାର ସରେ ;
 ମୋରେ କାଙ୍ଗାଲିନୀ କରି ଚିରଦିନ ତରେ !
 ତାଇ ଏକା କାନ୍ଦି ବସେ ଦିବସେ ସନ୍ଧ୍ୟାଯ,
 ବ୍ୟାକୁଳ ପ୍ରୟାସେ ଭାବି ଫିରେ ନିବ ତାଯ
 ସଖନ ଦୀଢ଼ାବେ ଆସି ନଯନ ସମ୍ମୁଖେ,
 ସ୍ଵପନ-ନଯନ ମେଲି ହାସି ଭରା ମୁଖେ !
 | ଦେଖା ହଲେ ସବ କଥା କେନ ଭୁଲେ ଯାଇ ?
 ଆରୋ କି ଆନିଯା ଦିବ ଶୁଦ୍ଧ ଭାବି ତାଇ !

ସ୍ଵରସ୍ଵର ।

ଏସତବେ ପ୍ରାଣତମ, ଦାଁଡାଓ ସମ୍ମୁଖେ
ଉନ୍ନତ ମହିମା ଭରେ, ସ୍ଵପ୍ରଶାନ୍ତ ମୁଖେ ;
ଶିଥିଲିଯା କେଶପାଶ, ନବବାସ ପରି
ମଙ୍ଗଳ ଆରତି ଡାଲି ଆଜି ଶିରେ ଧରି,
ବାଜାଇୟା ପୁଣ୍ୟ ଶଞ୍ଚ, କୁଶଲଦର୍ଶନେ,
ତୋମାରେ ବରିବ ଆଜି ହଦି-ସ୍ଵର୍ଗସନେ
ଅନୁଷ୍ଠନମତାମୟ ରାଜା ଏକେଶ୍ଵର ;
ତୋମାରେ କରିବ ଆଜି ଅକ୍ଷୟ ଅମର
ହଦୟ ଅମୃତ ଦାନେ, ତରୁଣ ଜୀବନ
ପରାବ ତୋମାର ଗଲେ ଲାବଣ୍ୟ ଭୂଷଣ !
କିଛୁ ରାଖିବନା ଆଜି ଆପନାର ତରେ
ସର୍ବସ୍ଵାନ୍ତ କରି ଶୋଧ ଦେବ ରାଜ କରେ !
ତୁମି ଦାଁଡାଇୟା ଦେଖ ଦେବତାର ମତ,
ଭକ୍ତ କେମନେତେ କରେ ଆଯୋଜନ ଘତ ।

ପ୍ରେମେର ତପନ୍ତୀ ।

ପ୍ରେତି ଦିବସେର ଦୁଃଖ ଶିର ନୋମାଇଯା
ଆଶୀର୍ବାଦି ଫୁଲ ସମ ଲବ ଭକ୍ତି ଭରେ,
ଆଜମ୍ବେର ସାଧଗୁଲି ଏକାନ୍ତେ ବହିଯା,
ଶୁଖ-ଭୋଗ୍ୟ ଫଳ ସମ ଚିର ଦିନ ତରେ
ଆନନ୍ଦେ ଉତ୍ସର୍ଗ ଦିବ ତୋମାରି ଉଦ୍‌ଦେଶେ ;
ଦେହ ଥାନି ସଯତନେ ରାଥିବ ସେରିଯା
ନାମାବଳି ବସନେ ତୋମାର, ଦିନ ଶେଷେ
ଶୂନ୍ୟତିର ଶୁର୍ବର୍ଣ୍ଣଦୀପ ଉଞ୍ଜଳ କରିଯା
ଆରତି କରିବ ଶୁଖେ ମୂରତି ତୋମାର !
ନୌରବ ନିଶୀଥେ ବାରା ନୟନେର ଜଲେ
ଧୋତ କରି ଲବ ହାସି ପ୍ରଭାତ ପୂଜାର,
ତାର ପରେ ଏକ ଦିନ ବିଜନେ ବିରଲେ
ଧ୍ୟାନନିର୍ଣ୍ଣମେଷନେତ୍ରେ, ଶୁପ୍ରଶାନ୍ତ ମନେ
ଜୀବନ ମରଣ ମୋର ସଂପିବ ଚରଣେ ।

ରେଣୁ ।

ବିରହୀ ।

ମେଘ ନାମିଯାଛେ ଆଜ ସେଇ ଚାରି ପାଶ,
ନବ ସ୍ତର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ଧକାର, ସଜଳ ବାତାସ
ଧରଣୀର ଆର୍ଦ୍ରବକ୍ଷେ ନିବିଡ଼ ପରଶେ
ରୋମାଙ୍କ ଜାଗାଯେ ତୁଲି ଉଦ୍ଦାମ ହରଷେ
ଛୋଟେ ଗର୍ବଭରେ ; ବଜ୍ର ଡାକେ ବାରେ ବାରେ
ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଅନଳଶୃଷ୍ଟା ବିଦ୍ୟୁତ ପ୍ରିୟାରେ
ଆପନ ବକ୍ଷେର ମାଝେ, ଶ୍ରାମ ତରଞ୍ଗଲି
ଶୁଠାମ ବକ୍ଷିମ ବାହୁ ଉତ୍କପାନେ ତୁଲି
ଆରତ୍ତ ଚୁମ୍ବନ-ପୁଞ୍ଜ ଦେଖାଯ କାହାରେ !
ପୂର୍ଣ୍ଣା ତରଙ୍ଗିଣୀ ଧ୍ୟାଯ ଦୂର ପାରାବାରେ
ମିଳନ ବ୍ୟାକୁଳ ; ରୁଦ୍ଧ ଘରେ ଏକା ବସି
ଅଶ୍ରୁ ଅଁଥି, ପ୍ରାଣେ ଜାଗେ ତବ ମୁଖ-ଶଶୀ !
ତବୁ ଏକବାର ଏସ ନୟନ ସମ୍ମୁଖେ
ବାହୁ-ବକ୍ଷେ ତମୁଥାନି ଗାଁଥି ଲହ ବୁକେ !

ରେଣୁ ।

ମେଘ ଓ ରୌଜ୍ଜେ ।

କତୁ ବର୍ଷା, କତୁ ଆଲୋ, ଏକେଳା ବସିଯା
ଶୁଦ୍ଧ ତୋମାରେଇ ଭାବି, ରହିଯା ରହିଯା
ଶୁଖାକୁଳ ଶୃତିଥାନି କାପି ବକ୍ଷ ମାଝେ
ଆମାରେ ଉତ୍ତଳା କରେ, ଅଶ୍ରତ୍ତଳ ରାଜେ
ବ୍ୟାକୁଳ ନୟନ କୋଣେ ; ସାଧ ଯାଯ ଗାନେ
ଦେ ବ୍ୟାଥା ଫୁଟାଯେ ତୁଳି ସକରଣ ତାନେ
ପାଠାଇ ଶ୍ରେଣ ମୂଲେ ; ହାଯ ଯଦି ଭୁଲେ
ଏ ପଥେ ଦାଁଡ଼ାଓ ଆସି ଆଧାର ଅକୁଲେ
ଶ୍ରୀବତାରାସମ !—ସବେ ଆଲୋ ଓଠେ ଜେଗେ
ପରାଣ ଉତ୍ତଳା ହୟ ମିଳନ ଆବେଗେ
ଦରଶେର ତରେ ; ସବେ ମେଘ ନେମେ ଆସେ
ବାତାସ ଦୁରସ୍ତ ହୟ, ଆଧାର ଆକାଶେ
ଚାହି ପ୍ରାଣ ଓଠେ କେଂପେ ; ହଦୟ ଉମନା
ଶତବାର କେଂଦେ କହେ ଆଜ ଆସିଓ ନା ।

ସୁଖ ।

ଶରତେର ଦ୍ଵିପହର ସୁମ୍ବର ନିର୍ମଳ,
ସୁନୀଳ ଆକାଶ-ମୟ କିରଣ ତରଳ,
ଶ୍ରୀଙ୍କ ସରଥାନି ମମ ନିଭୃତ ନିର୍ଜନ,
ତୋମାରି ସ୍ଵପନ ଛିଲ ନୟନ ଭରିଯା,
ତୋମାରି ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଭାରେ କମ୍ପିତ କରିଯା
ହୃଦୟ ଜାନାତେଛିଲ ବିଜନ-ବେଦନ !

ଯେମନି ମୁଦେଛି ଆଁଖି କ୍ଷଣିକ ନିଦ୍ରାଯ,
ପ୍ରିୟତମ ତୁମି ଆମି ନିଃଶବ୍ଦ ଚରଣ,
ଉମ୍ମୁଖ ଅଧରେ ରାଖି ସୁଚିର ଚୁମ୍ବନ
ମୁଞ୍ଚ ଜାଗରଣ ଆନି ଲୁକାଲେ କୋଥାଯ !
ଆମି ଛିନ୍ନ ଯତକ୍ଷଣ ବ୍ୟାକୁଲହୃଦୟ,
ତୁମି ଛିଲେ ଜୀବନେର ଦୁରାଶା-ସ୍ଵପନ,
କ୍ଷଣିକେର ଶାନ୍ତିମୟ ଆୟୁ-ବିଶ୍ଵରଣ
ତୋମାରେ ଆନିଯା ଦିଲ ସାରାପ୍ରାଣମୟ ।

ଚିରନବ ।

ହେ ମୋର କୁହକି ପ୍ରିୟ, ହେ ପ୍ରାଣମୋହନ,
 ମୁଞ୍ଛ ହୟେ ଆଛି ଆମି ଏ ଚିର ଜୀବନ ;
 ତୁ କେନ ମନ୍ତ୍ର ଖେଳା କୁହକ ବିସ୍ତାର
 ନିତ୍ୟ ନବ-ରହଣ୍ଡେର ନବ-ଆବିଷ୍କାର ।
 ସେ ଦିନ ବିରହ ଭାରେ ଅବନତ ହିୟା,
 ଚୁପି ଚୁପି କାହେ ଏସେ ଦାଁଡ଼ାଓ ହାସିଯା,
 ସଜଳ ନୟନେ ଢାଲି ହାସିର କିରଣ
 ପରାଣ ଭରିଯା ଦେଓ ଶୁଖ-ଆଲିଙ୍ଗନ !
 ମିଳନେର ଶୃତି-ଶୁଖେ ଆଛି ଯେଇ ଦିନ,
 କୋଥା ହତେ ଭେସେ ଯାଓ ବନ୍ଧନ-ବିହୀନ
 ବସନ୍ତପବନ-ସମ ; ଦୂରେ ବହୁ ଦୂରେ
 ବାଜେ ତବ କୁହତାନ କୋନ ସ୍ମପ୍ନ୍ଦପୁରେ !
 ରୌବନ ଉତ୍ତଳା ଯବେ, ଶୁରଭି ସମୀରେ
 “ପ୍ରେମ, ତମୁ-ହୀନ ଶୁଖ” ବଲେ ଯାଓ ଧୀରେ ।

ମନ୍ତ୍ରମୁଦ୍ରା ।

ହେ କୁହକି ବିସ୍ତାରିଯା ରାଖ ଚିରକାଳ,
ଅଜାନା ରହଣ୍ଡା ସେଇ ତବ ମନ୍ତ୍ରଜାଲ !
ବାଜାୟେ ବାଁଶରୀ ଥାନି ନିତ୍ୟ ନବତାନେ,
ଫଣିନୌରେ ରାଖ ସଥା ଆନନ୍ଦ ପରାଣେ
ତୋମାର ଚରଣତଳେ, ହେର ସାରା ବେଳା
ଗରଳ-ବିଷ୍ଣୁ ମୁଦ୍ରା ଲାବଣ୍ୟେର ମେଲା,
ଫଣା ହେଲାଇଯା କତ୍ତୁ ଗର୍ବ ଆସ୍ଫାଳନ,
କତ୍ତୁ ଶ୍ରାନ୍ତ ଶୁଖ ଭରେ ଶ୍ଵଲିତ ଶୟନ !
ଶୋନ ଓଗୋ ବନ୍ଧୁ କତ୍ତୁ ବାଁଶୀଥାନି ଥୁଯେ
ଯୁମେ ଲୁଟୋଇଯା ସେଇ ପୋଡ଼ନାକ ତୁଁୟେ !
ମନ୍ତ୍ର ଛୁଟେ ଗେଲେ ତବେ ପ୍ରାଣପୂର୍ଣ୍ଣ ବଲେ
ଭୁଜଙ୍ଗିନୀ ଜେଗେ ଉଠେ, ନବୀନ ଗରଲେ
ଜର୍ଜରି ସର୍ବବାଜ ତବ, ହଦୟ ଅମିଯା
ସବ ପାନ କରି ଲବେ ତୋମାରେ ବଞ୍ଚିଯା ।

ବ୍ୟାକୁଳତା ।

একি ତୀଙ୍କୁବେଦନାର ଶତ ଗ୍ରେହିପାଶେ
জଡ଼ାଯେ ଗିଯାଛେ ବ୍ୟଗ୍ର ନବୀନ ଜୀବନ,
କୋନ ବିଷମଦିରାର ଫେନିଲଉଚ୍ଛ୍ଵସେ
ସମସ୍ତ ହଦଯ ଭରି ଉନ୍ମାଦ ନର୍ତ୍ତନ ?
କୁନ୍ଦ ପାଗଲେରମତ ନୟନେରତାରା
ଅଧୀର କାହାରେ ଖୋଜେ ସାରା ନିଶଦିନ,
ଉତ୍ସୁକ ଶ୍ରବଣ ଚିରତ୍ରଷିତେର ପାରା
କାର ସ୍ଵରସ୍ଵଧା ବିନା ଶାନ୍ତି ତୃପ୍ତିହୀନ !
ନିଭୃତ ହଦଯ ମାରେ କାହାର ବିରହେ
ପ୍ରାଣ-ପାଥୀ କେଂଦେ କେଂଦେ ଶ୍ରାନ୍ତ ସକାତର,
କାହାର ଉଦ୍ଦେଶେ ସଦା ଆଧସ୍ଵରେ କହେ
ସୋହାଗବଚନଶତ ଅମୃତନିର୍ବାର ?
କୋନ ଘଟିକାର ଏଇ ପ୍ରଥମ ନିଶାସ
କୋନ ମହା ପ୍ରଗରେର ଶୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବବାତାବ !

ପ୍ରତୀକ୍ଷା ।

ଜନତାର ନାହିଁ ସୀମା ମୁନ୍ତର ରାଜପଥେ,
 କତ ଜନେ ଆସେ ଯାଇ କତ ଦିକ ହତେ,
 କତ ଆଲୋ କତ ବାୟୁ କତ ହାସି ଗାନ
 କତ ଶୁମଧୁର ମୁଖ, ଶୁନ୍ଦର ନୟାନ ;
 କତ ମିଳନେର ମେଲା ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ,
 ଯୌବନନିକୁଞ୍ଜେ କତ ବାଁଶରୀର ରବ !
 ଅନ୍ଧସମ ପଡ଼େ ଆଛି ପଥ-ପାର୍ଶ୍ଵଦେଶେ,
 ନାହିଁ ଜାନି କତ ଶୁଖ ଚଲେ ଯାଇ ଭେସେ
 ଜୀବନେ ଆଘାତ କରି ; ବଧିରେର ପ୍ରାୟ
 ନାହିଁ ଜାନି କୋଥା ହତେ ବସନ୍ତେର ବାୟ
 ବହି ଆନେ ପ୍ରେମମାଖା କୋକିଲେରତାନ,
 ନିଶି ଦିନ ବସେ ଆଛି ଉତ୍ସୁକପରାଗ,
 କବେ, ତବ ସ୍ପର୍ଶେ ଦୃଷ୍ଟି ଆସିବେ ନୟନେ,
 ପଶିବେ ଶ୍ରେବଣ ଶୁଖ ବଧିର ଶ୍ରେବଣେ ?

ରେଣୁ ।

ବିରହେ ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ ଯାଯ, ମାସ ପରେ ମାସ,
ଆମାରି ଜୀବନେ ଚିର ଆଁଧାର ଆକାଶ ;
ନା ବହେ ବସନ୍ତ ବାୟୁ ପୁଷ୍ପପରିମଳ,
ନାହି ଫୋଟେ ଶରତେର ଆକାଶ ନିର୍ମଳ !

ଆଜ ବହୁଦିନ ନୟ, ଛିଲ ଏକଦିନ
ବସନ୍ତପୁଣ୍ଡିତ-ପ୍ରାଣ ଫୁଲଶଯ୍ୟାଲୀନ ;
ମାଥାର ଉପରେ ଛିଲ ସୁନୀଳ ଆକାଶ
ଶତ ସୁଖ ଆକାଞ୍ଚଳ୍ୟର ସୁନ୍ଦର ବିକାଶ ।

କେମନେ ଆଁଧାର ଘୋଚେ ଜାନେ ଏକଜନ
ଶାହାର ଛାଯାଯ ଲୁପ୍ତ ସମଗ୍ରୀ ଜୀବନ,
ଆମାର ସକଳ ଆଲୋ ଅଞ୍ଚଳି ଭରିଯା,
ପ୍ରିୟ ସେ, ଆପନ ସରେ ରେଖେଛେ ହରିଯା !

ଦିନ ପରେ ଦିନ ଯାଯ, ମାସ ପରେ ମାସ,
ଏ ଚିର ଜୀବନେ ତାଇ ଆଁଧାର ଆକାଶ !

ଅତ୍ତପି ।

ହାୟ ସଥା, ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ କୃପାବାରି-ପାନେ,
ମେଟେନା ଜୀବନଭରା ତୃଷିତବେଦନା ।
କ୍ଷଣିକ ମିଳନ-ସୁଖ ବ୍ୟଥିତ ପରାଣେ
କହି ଆନେ ତୃଷିତମୟୀ ମଧୁର ଶାନ୍ତିନା ?

ଏସ ତୁମି ତଟପ୍ଲାବୀ ମହାସିଙ୍ଗୁ ପ୍ରାୟ,
ନିତ୍ୟ ନବସୋହିଗେର ବିପୁଲ ଉଚ୍ଛ୍ଵସେ,
ତରଙ୍ଗେ ବେଷ୍ଟିଯା ଧରି, ଡୁବାଯେ ଆମାୟ
ଦ୍ରବ୍ୟା ମିଟାଯେ ଦେଓ ଅନ୍ତପିଯାସେ ।

ଓଗୋ ଶୁଗଞ୍ଜୀର ଶାନ୍ତ ଜଲଦ-ଶୁନ୍ଦର !
ଆମାରେ ଲୁକାଯେ ଲୋ ବକ୍ଷେର ମାଝାରେ,
ବଜ୍ର ଚିରଦିନ ସଥା ଦୀପ୍ତ ଚପଳାରେ
ବେଁଧେଛେ ଅସୀମ ପ୍ରେମେ ବକ୍ଷେର ଭିତର !

ରେଣୁ ।

ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି

ଆବାର ନୂତନ କରି ମୁଖ କର ମୋରେ,
ପ୍ରିୟତମ, ନିଶିଦ୍ଧିନ ରାଥି ବକ୍ଷେ ଧ'ରେ
ଅନ୍ତରେର ଅନ୍ତର ମାବାରେ, ଭୁଲେ ଯାଇ
କି ଉଦାର କି ମହାନ ତୁମି, ସୀମା ନାହିଁ
ତବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟେର, ମହତ୍ଵେର ନାହିଁ ଶେଷ ;
ତୁମି ଯେନ ଶିରୋପରି ନୀଳ ନତୋଦେଶ ;
ଅନ୍ତହୀନ, ଉତ୍ତାସିତ ଏହ ତାରା ଭରା,
କତ ଦୀପ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ କତ ବନ୍ଧୁକୁରା
ବହିଛ ନୀରବେ, ଜାଗିତେଛେ ପ୍ରତିଦିନ
ମଞ୍ଜଳ ମୂରତି, ତବୁ ବିଶ୍ୱଯବିହୀନ
ଅବୋଧ ପରାଣ ଚଲେ ଆପନାର ମନେ,
ଶାରଦ ସନ୍ଧ୍ୟାର ମତ ଓଗୋ ଶୁଭକ୍ଷଣେ
ଦେଖାଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନବ ଅସୀମ ଅପାର,
ଚମକି ଦାଡ଼ାଇ ପୁନ ଲଯେ ଅର୍ଧ ଭାର

ଚିରପ୍ରେମ ।

ଯେ ପ୍ରେମ ଆମାର ପ୍ରାଣେ ସାରାଦିନମାନ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଜୀବନେର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିମେଷ,
ଆଛେ ଜାଗି ହଦୟେର ସ୍ପନ୍ଦନ ସମାନ,
ତାରେ କେନ କୁଞ୍ଜ ମନେ ହ୍ୟ ? ତାର ଶେଷ
ମୃତ୍ୟୁ ତାର ଆଛେ ସେନ ସଦା ଏହି ଭୟ ;
କିନ୍ତୁ ଏହି ଅକ୍ଷ୍ମାଂ ବିଦ୍ୟୁତ ହରିତେ
ଚମକିଯା ସରବ ଅଙ୍ଗ ସକଳ ହଦୟ
ଯେ ମହା ବିଶ୍ୱଯ ଜାଗେ, ଯେ ଶୁଭ ରଶିତେ
ଉତ୍ତାସିତ ହ୍ୟ ପ୍ରାଣ ; ସବେ ଶୁଭକ୍ଷଣେ
ସହସା ତୋମାରେ ହେରି ଅସୀମ ମୁନ୍ଦର,
ମେହି ପରିଚୟ ମୁଖ, ଚକିତ ଦର୍ଶନେ
ଅନନ୍ତେର ସ୍ଵାଦ ମେହି ଭରିଯା ଅନ୍ତର,
ତାରେ ମନେ ହ୍ୟ ପ୍ରେମ ନିତ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ,
ଶତ ପୂର୍ବବଜନମେର କ୍ଷଣିକେର ନଯ !

ରେଣୁ ।

ମିଳନ-ଘର୍ଷିତା ।

କରିଛେ କିରଣ ତବ ଓହେ ଦୀପିତ୍ତମାନ,
ଶତ ଲକ୍ଷ ଧାରେ, ଆମି କରିତେଛି ସ୍ଵାନ
ନମ୍ବ ଅନାହୃତ ଚିତ୍ରେ, ଉତ୍ସୁଖ ଅଧରେ,
ବିଶ୍ୱରେ ଆୟତ ନେତ୍ର ମହାନନ୍ଦ ଭରେ
ନିଶ୍ଚଳ ନୀରବ ; ଯୁଗ୍ମ କରପୁଟ ଭରି
କିରଣ ଅମୃତ ଧାରା ପ୍ରାଣପୂର୍ଣ୍ଣ କରି
କରିତେଛି ପାନ, ତାଇ ଆଜ ତମୁ ଥାନି
ଲାବଣ୍ୟ ନବୀନ, କଣେ ସୁଧାସ୍ନିଫଳବାଣୀ,
ହାସିଥାନି ଶୁଭ୍ରତର, ନୟନେର ଜଲେ
ତୋମାର କିରଣଶ୍ପର୍ଶ ମାୟାମନ୍ତ୍ରବଲେ
ରଚି ଦେଇ ଇନ୍ଦ୍ରଧମୁ, ଜାଗି ଓଠେ ମନେ
ସୌମାହୀନ ନଭସ୍ତୁଳ, ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ସନେ
ଅୟୁତ ନକ୍ଷତ୍ର ଲୋକ, ବମସ୍ତେ ଶରତେ
ଜୀବନେର ମହାୟାତ୍ରା ଅନ୍ତହୀନ ପଥେ !

ରେଣୁ ।

ଲଜ୍ଜା ।

ହେ ରାଜେନ୍ଦ୍ର, ମାଳାଖାନି ଦିଯେ ଯାଉ ଫିରେ,
ତୋମାର ଉଷ୍ଣୀୟ ଚାଡ଼େ ହୀରକ ଘଲକେ
ରବିରଶ୍ମି ଈର୍ଷାମାନେ, ତବ କଣ୍ଠ ସିରେ
ଚନ୍ଦ୍ରଦୀପ୍ତି ମୁକ୍ତାହାର, ରତନେ କନକେ
ଖଚିତ ବରାଙ୍ଗ-ରକ୍ଷା ତବ ରାଜବେଶ ।
ତାରି ମାଝେ ମୁଣଶୋଭା ଅତ୍ସୀର ମାଲା,
ଆମାର ଏ ବସନ୍ତେର ଶୀର୍ଘ ଅବଶେଷ
କେନ ତୁଲେ ନିଲେ ବକ୍ଷେ ? ସୁଧାଗନ୍ଧ ଢାଳା
ରକ୍ତ-କୁବଲ୍ୟ-ହାର ସାଜେ ଗୋ ତୋମାଯ ;
ସୁନିର୍ମଳ ପ୍ରଭାତେର ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଜୀବନ
ଆନନ୍ଦ ଲାବଣ୍ୟ ଭରା ; ଏ ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାୟ
ଗତଗନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣିନ ମୃତ୍ୟୁର ସ୍ଵପନ !
ହାସିଯା ବଲିଛ ବନ୍ଧୁ, ଦେବେ ନା ଫିରାଯେ,
ତବେ, ରାଜବେଶ ତଳେ ରାଖ ଗୋ ଲୁକାଯେ ।

ରେଣ୍ଟ ।

ଜୀବନ-ସରସ୍ଵ ।

ତୁମି ସ୍ଵାମୀ, ତୁମି ବଙ୍କୁ, ତୁମି ପ୍ରିୟତମ ;
ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ଆଜି ତାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମମ
ତୋମାର ମିଳନେ ; ସ୍ଵାମୀ ତୁମି, ତୁମି ପ୍ରଭୁ,
ତବ ଆଜ୍ଞା ଅଭିମତ ; ସ୍ଵପନେଓ କବୁ
ଭୁଲିନା ତହାରେ, ତୁମି ପ୍ରିୟ ବଙ୍କୁବର
ତାଇ ଅବାରିତ ଆଜି ଆମାର ଅନ୍ତର
ତୋମାର ନୟନ ତଳେ ; ଜୀବନେର କଥା,
ଲଜ୍ଜା, ଦୃଢ଼ି, ଭୟ, ମୋର ଆଶା, ଦୁର୍ବଲତା
ଦେବତାର ମତ ଜାନ ଟଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର ସମ !
ଓଗୋ ଚିରମନୋହର, ଓଗୋ ପ୍ରିୟତମ,
ମୁଢ଼ କରିଯାଇ ତୁମି ଭୁଲାଯେଛ ମୋରେ,
ଦିଯେଛ ତୋମାରି ଆଲୋ ମୋର ନେତ୍ର ଭ'ରେ
ତୋମାରି ପରାଣ ଦିଯେ ଭରେଛ ପରାଣ,
ଉନ୍ମୁଖ ଅଧର ତାଇ ଲଜ୍ଜା ଅବସାନ ।

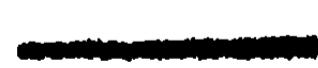
ରେଣୁ ।

ଅନୁମାନ ।

ଛିଲେ ବୁଝି ପ୍ରିୟତମ, ଆମାର ଏ ପ୍ରେମେ
ବୀଜେ ଅକ୍ଷୁରେର ମତ ; ଶ୍ରିଙ୍କ ବାରିଧାରା
ମେହୁର ମେଘେର ତଳେ ; ଆସିଯାଇ ନେମେ
ଅନୁକୂଳ ଶୁଭକ୍ଷଣେ କରି ତୃଷ୍ଣାହାରା
ଶୁଦ୍ଧ ଜନ୍ମ-ନଦେ ତବ ; ହରଗ କରିଯା
ସକଳ ମାଲିନ୍ୟ ତ୍ରାର, ଉଠେଇ ବାଡ଼ିଯା
ପତ୍ର ପୁଞ୍ଚ ଫଳଭାରେ, ସୁଶୀତଳ ଛାୟ
ସେରିଯାଇ ତୁଚ୍ଛତମ ଜନ୍ମ କଣିକାୟ ;
ଆଶେଶବ ଛିଲେ ଯେନ ବକ୍ଷେତ୍ରେ ଆମାର,
ଅନାଦୃତ ସୁପ୍ତଗୀତି ନିଲୀନ ବକ୍ଷାର
ପରାଣବୀଗାର ମତ ; ବସନ୍ତ ପ୍ରଦୋଷେ
ଅକ୍ଷ୍ୟାଂ ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ ଘୋବନ ପରଶେ
ଆନନ୍ଦେ ଉଠେଇ ବାଜି, ସହଜେ ଅଲ୍ଲେଶେ
ତୋମାରେ ବୁଝେଛି ତାଇ ବରିଯାଇ ହେସେ !

বিৱহ-বিধুৱা ।

কত দিন প্ৰিয়তম, হায় কত দিন,
দীৰ্ঘজীবনাত্মা পথে শ্বাস্ত সঙ্গীহীন
চলেছিলু তোমা লাগি, কতদিন শেষে
দোহার হইল দেখা পথপাৰ্শদেশে
অস্তমান তপনেৱ স্থিমিত কিৱণে :
আসিল নামিয়া ধীৱে অনস্তু ভুবনে
যামিনীৱ স্নিগ্ধতম শাস্তি অঙ্ককাৱ,
সঙ্ক্ষ্যাতাৱা শ্বিৱজ্যোতি নিৰ্মল আকাৱ
উদিল গগন মূলে ; তব নেত্ৰ 'পৱে
লভিল বিৱাম দুটি ব্যগ্রা আঁধি তাৱা,
মঙ্গল মুহূৰ্তে সেই চিৱদিন তৱে
ক্লিষ্ট চৱণেৱ গতি হ'ল গতিহাৱা !
কাছে লও আৱো কাছে, বক্ষেৱ মাঝাৱে
সে দীৰ্ঘ বিৱহ ব্যথা ভুলাও আমাৱে

ଏଥନି ?

ସାଙ୍ଗ ନା ହିତେ ଖେଳା ଏଥନି ବିଦୀଯ ?
 ତବେ କେବେ ମୋରେ ସଖା ଆନିଲେ ହେଥୀଯ,
 ଏଥନେ ତୋ ସବ ଖେଳା ହୟ ନାହିଁ ଶେଷ,
 ଏଥନେ ନୟନ ଭରା ସ୍ଵପନ-ଆବେଶ,
 କତ ପ୍ରେହ କତ ଆଶା ବିକାଶ ଉମ୍ମୁଖ
 ମଧୁର ଲଲିତ ବୃତ୍ତେ ଆଜୋ ଭରା ବୁକ !
 ପଲବେ କୁମୁଦ ଆଜି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଧରଣୀ
 ବସନ୍ତ ଆକାଶ ଭରା ଶତ ଗୀତଧରନି !
 ନିତାନ୍ତଇ ଯଦି ଓଗେ ଲଇବେ ବିଦୀଯ
 ଏକବାର ଲଯେ ଚଲ କୁମୁଦ କାନନେ,
 ପରାବ ମାଲିକା ଧାନି ତୋମାର ଗଲାଯ
 ଶୁଖ-ଶୂତି ଛ'ଦିନେର ରାଧିଓ ପ୍ରାରଣେ !
 ରଜନୀ ଆସିଛେ ଦେଖ ସନାଯେ ଆଁଧାର,
 ଘୁମ ପାଡ଼ାଇଯା ଯାଓ ସଖା ହେ ଆମାର !

ଅଭିମାନ ।

ତୁ ମୋରେ ବ୍ୟଥା ଦିଲେ ନାରିବ ସହିତେ ;
 ଦେବେର କଠିନ ଶାସ୍ତି ଶାସ୍ତି ନାହିଁ ଚିତେ
 ସହି ଆମି ପ୍ରତି ଦିନ, ନୟନ ଆସାରେ
 କ୍ଷୋଭେ ଅଭିମାନେ କଭୁ ବଲିନା ତୀହାରେ,
 “ଏକି ଅବିଚାର ତବ ପ୍ରଭୁ ଦୟାମୟ,
 ଦୁର୍ବଲ ଜନେର ପ୍ରତି କେନ ଗୋନିଦୟ ?”
 ସେ ପ୍ରେମ ଦିଇନି ତାରେ, ଯାର ଅଭିମାନେ
 ବରଭିକ୍ଷା ସାଜେ ମୋର, ବିମୁଖ ପରାଣେ
 ବଲିତେ ଶକତି ପାଇ “କଭୁ ସହିବ ନା
 ତବ ହାତେ ହେନ ଶାସ୍ତି ଏହେନ ବେଦନା” ।
 କିନ୍ତୁ ହାଯ ପ୍ରିୟତମ ତବ ପଦତଳେ
 କିଛୁ ଦିତେ ବାକୀ ନାଇ, ସେଇ ପ୍ରେମବଳେ
 ଧରିବ ଦୁ'ଥାନି ହାତେ ଛାଡ଼ିବ ନା ହାଯ,
 ସହି ସେତେ ଚାଓ ଦୂରେ ବ୍ୟଥିଯା ଆମାୟ !

ସ୍ଵପ୍ନେ ଓ ଜାଗରଣେ ।

କାଳ ରାତି ଶେଷେ

ସ୍ଵପ୍ନେ ଦେଖେଛିନ୍ତୁ ଆମି, ତୁମି ଦୀନ ବେଶେ
ଦାଁଡ଼ାୟେ ରଯେଛ ଆସି ଶିଯରେ ଆମାର,
ଆନ୍ତି-ଶୁଙ୍କ-ଜ୍ଞାନ-ମୁଖ କୁଞ୍ଚମ-କେଶ-ଭାର ।

ଆନତ ଅଞ୍ଜଲି ଥାନି କରଣ ନୟନ,
କମ୍ପିତ କାତିର କଣେ ମିନତି ବଚନ ।

ହେରି ସେ ବ୍ୟଥିତ ମୁଖ, ଚକିତେ ଉଠିଯା
ସବ ଦିତେଛିନ୍ତୁ ଆମି ଭୂମେତେ ଲୁଟିଯା,
ମହୋତ୍ସାହିତୀ ଭାଙ୍ଗିଲ ଘୁମ,—ବିଶ୍ୱ ନିଶ୍ଚେତନ ;
ବୁଝିନ୍ତୁ ତୋମାର ଭିକ୍ଷା ନିତାନ୍ତ ସ୍ଵପନ ।

ଆଜି ଦିପ୍ରହରେ,

ଶୁନିର୍ମଳ ନୌଲାନ୍ଧର ଶୁଭ ରୌଦ୍ର କରେ
ଜାଗରତ ସମଗ୍ରୀ ବିଶ୍ୱ, ଧରନି ଅବିଶ୍ରାମ
ଆନ୍ତି ନାଇ, ଶାନ୍ତି ନାଇ ଗତି ଅବିରାମ ।

ହେବ କାଳେ, ଦ୍ୱାର ଥାନି ଥୁଲିଯା ସବଲେ,
ସକଳ ଗ୍ରେଷ୍ୟ ମୋର ଭରି କରତିଲେ

‘ରେଣୁ ।

କୋଥା ଯାଓ ଦସ୍ତ୍ୟବର ? ବାରେକ ଦୀଢ଼ାଓ
ଦିନାନ୍ତ ସମ୍ବଲ ଶୁଧୁ ଫିରେ ଦିଯେ ଯାଓ ।
ଶ୍ଵପନ ଗିଯାଛେ ଭେଙ୍ଗେ ଏବେ ଜାଗରଣେ
ଆମାରି କାତର ଭିକ୍ଷା ତୋମାର ଚରଣେ ।

ରେଣ୍ଟ।

ବିଦ୍ୟାୟ ।

ଯଦି ଶ୍ରାନ୍ତ ହୁୟେ ଥାକ ଶେଷ କର ଖେଳା ;
ଏଥିନୋ ମଧ୍ୟାହ୍ନ କାଳ, ଆଲୋକେର ମେଳା
ଆକାଶେ ଧରଣୀ ମାଝେ ବନେ ନଦୀନୀରେ,
ଏଥିନୋ ସୁନ୍ଦର ଆଶା ବସନ୍ତ ସମୀରେ !

ଏ ଆଲୋକେ ପ୍ରିୟତମ, ସହଜ ସରଳ
ହବେ ଫିରିବାର ପଥ, ପୁଞ୍ଚ-ପରିମଳ
ମୁଞ୍ଛ କରି ଦିବେ ପ୍ରାଣ, ବସନ୍ତ-ଶୋଭାୟ
ସହଜେ ଭୁଲିବେ ମୋର କାତର ବିଦ୍ୟାୟ !

ବଡ଼ ଭୟ ହୁୟ ମନେ, କଥନ୍ ଅଞ୍ଚାତେ
ସନ୍ଧ୍ୟା-ଅନ୍ଧକାର ଆସି ନାମିବେ ଧରାତେ,
ତଥନ ଏକେଲା ଶ୍ରାନ୍ତ ଫିରେ ଯେତେ ହ'ଲେ
ହୟ ତ ବା ଆଁଥି ଦୁଟି ସିଙ୍କ ହବେ ଜଳେ ।

ଶୁତ୍ରିଲୋପ ।

ତାଇ ହୋକ ପ୍ରିୟତମ, ସବ ଚିନ୍ହଗୁଲି
ଦିଯେ ଯାଓ ମୋରେ, ଯଦି ଲେଗେ ଥାକେ ଧୂଲି
ଚରଣପ୍ରାନ୍ତେର ପାଶେ, ଏଲାନ କୁଞ୍ଜଲେ
ଲୁଣ୍ଠିତ ଲଳାଟେ ମୋର ଯାଓ ତାରେ ରେଖେ,
ଯଦି କୋନ ଦିନ, ବନ୍ଧୁ, ମୋର ଅଞ୍ଜଳେ
ଭିଜେ ଥାକେ କରତଳ, ତୁମି ଦୂରେ ଥେକେ
ଆମାରି ଅଙ୍ଗଳ ତୁଲେ ବହୁଧୈର୍ୟଭରେ
ମୁଛେ ଲାଓ ଛୁଟି ହାତ, ଭୁଲେ କୋନ ଦିନ
ଯଦି ବ୍ୟଥା ଦିଯେ ଥାକି, ଶତଗୁଣ କରେ
ସେ ବେଦନା ଦେହଗୋ ଫିରାଯେ । ଛାଯାହୀନ
ଶୁଭ ଆଲୋ ଛିଲ ତବ ଲଳାଟେର 'ପରେ,
ଆମାରି ଜୀବନ ଛାଯା ଖଣ୍ଡମେଘସମ
ତାହାରେ କରେଛେ ମାନ, ଦୂରେ ଯାଓ ସରେ
ଆବାର ଜାଗିବେ ଆଲୋ ଅତି ଶୁଭତମ ।

ଦୂରେ ହ'ତେ ।

ଆମି ଜେଗେ ରବ ତବ ଜୀବନେର ପରେ
ସୀମାହୀନ ମହାକାଶ ; ବଡ଼ ସ୍ନେହଭରେ
ଦିଗନ୍ତଅଞ୍ଚଳ-ତଳେ ରାଖିବ ତୋମାୟ,
ଆପନି ରହିବ ତବ ସାମାର ବାହିରେ ;
ଆଜ ହ'ତେ ଆର ମୋରେ ପାବେନାକ ହାୟ
ପରଶ ବାଁଧନ ମାଝେ, ତବୁ ଧୀରେ ଧୀରେ
ସକର୍ଣ୍ଣ ମେଘଚଢାୟା ଦିବ ବିସ୍ତାରିଯା,
ନିଦାଘ ଉତ୍ତାପେ ଯବେ ଶ୍ରାନ୍ତ ହବେ ହିୟା
କ୍ଲାନ୍ତ ହବେ ଓ ବରଙ୍ଗ ; ଦୁରନ୍ତ ବର୍ଷାୟ
ନବଞ୍ଜିତ୍ର ରୌଦ୍ର କରେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଆଭାୟ
ଫୁଟ୍ଟାୟେ ତୁଳିବ ବିଶ ତର୍କ ସୁନ୍ଦର
ତୋମାର ନୟନ 'ପରେ ; ଶ୍ରିଙ୍କ ମନୋହର
ନିର୍ମଳ ଆଲୋକ ଲାୟେ ଶ୍ରିର କ୍ରବତାରା
ଜାଗିବେ ନିଶୀଥେ, ତୁମି ହ'ଲେ ଦିଶାହାରା ।

ରେଣ୍ଟ ।

ବିଦାୟେର ପର ।

ଗିଯାଛ ବିଦାୟ ନିୟେ ଜୀବିବେ ନା ଆର,
କବେ ସମେତର ପ୍ରାତେ ହଦ୍ୟେ ଆମାର
ଜୀବିବେ ଆନନ୍ଦ ନବ ମଧୁଗନ୍ଧ ଭରା
ଆତ୍ମ ମୁକୁଲେର ମତ, ବିଷାଦପାଶରା
ଡଳ୍ମାସେ ଉତ୍ସୁଖ ପିକ ପ୍ରଚୁନ୍ନ ଛାଯାଯ
ଗାହିୟା ହଇବେ ସାରା ଡାକିଯା ତୋମାୟ ।

ଗିଯାଛ ବିଦାୟ ନିୟେ ଜୀବିବେ ନା ଆର,
ଶାରଦ ନିଶୀଥେ ସବେ ଅକୂଳ ଅପାର
ଜୀବିବେ ଚନ୍ଦ୍ରର ଆଲୋ ବିମଳ ଆକାଶେ,
ହଦ୍ୟ-ଉଦ୍ଦାସ-କରା ଉତ୍ତର ବାତାସେ,
ତୋମାରି ସୋହାଗ ଆର ତୋମାରେ ସ୍ମରିଯା
ତିତି ବନ୍ଦ ଅଞ୍ଜଳ ପଡ଼ିବେ ବରିଯା !

ଗିଯାଇ ବିଦ୍ୟାଯ ନିଯେ ଜାନିବେ ନା ଆହ,
 ଆଜିଓ ସ୍ନେହେର ଭୁଲେ ହଦ୍ୟ ଆମାର
 ସେ କଥା ମାନେ ନା ତବୁ ; ତାହୁ ଘୁରେ ଫିରେ
 କଭୁ ହାସି ମୁଖେ, କଭୁ ନୟନେର ନୌରେ
 ରଚି ଗାନ, ଗାଁଥି ମାଲା, ଆଶା କରେ ମନେ
 ସକଳି ଜାନିଛ ତୁମି ନା ଜାନି କେମନେ ।

